

Spelling

in de lift adaptief

HANDLEIDING

niveau 1

niveau

7

8

5

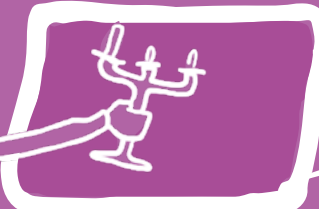
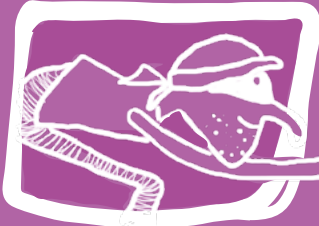
6

3

4

1

2

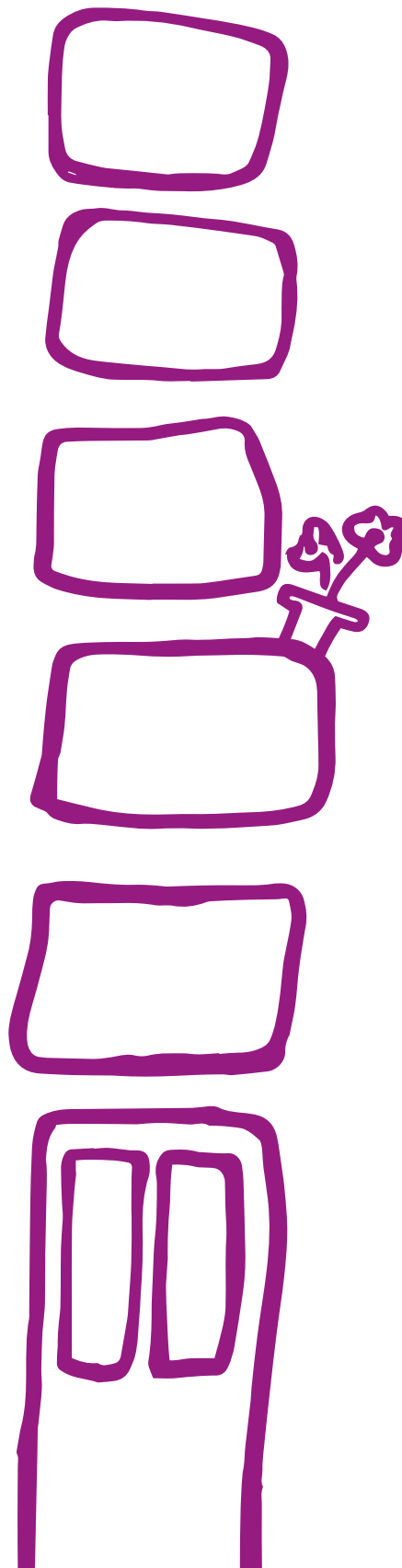

Spelling

in de lift adaptief

handleiding niveau 1

mkm-woorden:
medeklinkers
korte en lange klanken
tweetekenklanken

Inhoud

1 Doelstellingen	5
1.1 Algemene doelstellingen	5
1.2 Doelstellingen van niveau 1	5
2 Opbouw	7
2.1 Beginsituatie vaststellen	7
2.2 Evaluatie	7
3 Didactiek	9
3.1 Leerinhouden	9
3.2 Leerprincipes	11
3.3 Werkvormen	14
3.4 Aanwijzingen per bladzijde, algemeen	15
3.5 Aanwijzingen per bladzijde, specifiek	16
4 Dictees	51
4.1 Controledictees	51
4.2 Einddictees	59
5 Woordenlijsten	63
Bijlage 1: Kenmerken van letters en klanken	67
Bijlage 2: Lijst met ezelsbruggetjes	69
Bijlage 3: Interferentiefouten van anderstalige leerlingen	73

1 Doelstellingen

1.1 Algemene doelstellingen

Het werkboek niveau 1 is een onderdeel van de methode *Spelling in de lift*. Met deze methode leren leerlingen de schrijfwijze van veelvoorkomende Nederlandse woorden. Het is van belang dat leerlingen de woorden die ze leren niet alleen goed schrijven in de spellinglessen, maar dat ze die kennis ook gaan gebruiken in hun spontane schriftelijke taalgebruik. Hiervoor zijn speciale oefeningen opgenomen. Voor een verdere toelichting van de algemene doelstellingen kun je de Algemene Inleiding raadplegen.

1.2 Doelstellingen van niveau 1

Op niveau 1 wordt de schrijfwijze aangeleerd van veelvoorkomende woorden die bestaan uit één klankgroep, met:

- medeklinker – klinker (mk, bijvoorbeeld: mee);
- klinker – medeklinker (km, bijvoorbeeld: oom);
- medeklinker – klinker – medeklinker (mkm, bijvoorbeeld: met).

Het gaat dus om woorden van maximaal drie klanken.

2 Opbouw

2.1 Beginsituatie vaststellen

Stel op basis van afgenomen toetsen de beginsituatie van de leerling vast. Sluit bij het kiezen van oefenstof aan op de vastgestelde beginsituatie en kies die spellingcategorieën waarop de leerling meer oefening nodig heeft. Ga samen met de leerling aan de slag met de desbetreffende spellingcategorieën.

Het is dus zeker niet zo dat de leerling alle opdrachten uit het werkboekje van niveau 1 moet maken. Het mag natuurlijk wel, want extra oefening kan nooit kwaad.

In deze handleiding staan per bladzijde van het werkboek instructies en aanwijzingen bij de opdrachten. Daarnaast vind je bij verschillende bladzijden auditieve oefeningen die je samen met de leerling kunt doen. In hoofdstuk 3 vind je hoe deze zijn aangegeven, in zowel de handleiding, als in het werkboek.

2.2 Evaluatie

Tussen de verschillende oefeningen door, zijn controledictees voorhanden om na te gaan waar de leerling zich op dat moment in zijn leerproces bevindt. Aan het eind van iedere spellingcategorie vind je een einddictee. Dit kun je naast het controledictee en de gemaakte opgaven leggen om de voortgang van de leerling inzichtelijk te maken.

Zowel aan het controledictee, als aan het einddictee hangen geen normeringen.

3 Didactiek

3.1 Leerinhouden

In het werkboek vind je de volgende categorieën:

1 Medeklinkers

(uitsluitend in woorden met de lange klanken aa, oo, ee of uu)
introduktie van de lange klanken (blz. 4)

de medeklinkers m, p, f, w, s, t, k, r, h, b	(blz. 4 t/m 6)
herhaling van deze 10 medeklinkers	(blz. 7 t/m 9)
l, n, d, j, g	(blz. 10 en 11)
herhaling van de 15 medeklinkers	(blz. 12 en 13)
b	(blz. 14)
d	(blz. 15)
b, d	(blz. 16 en 17)
m	(blz. 18)
n	(blz. 19)
m, n	(blz. 20)
p	(blz. 21)
b, p	(blz. 22 en 23)
b, d, p	(blz. 24)
h	(blz. 26)
g, j, k, h	(blz. 27)
herhaling: alle medeklinkers door elkaar	(blz. 28 en 29)

2 Korte en lange klanken

o, oo	(blz. 32 en 33)
e, ee	(blz. 34 en 35)
o, oo, e, ee	(blz. 36)
a, aa	(blz. 37 en 38)
o, oo, e, ee, a, aa	(blz. 39 en 40)
i	(blz. 41)
o, oo, e, ee, a, aa, i	(blz. 42)
u, uu	(blz. 43 en 44)
herhaling van de korte en lange klanken	(blz. 45 en 46)
de l aan het eind van een woord	(blz. 47)

3 Tweetekensklanken

ie	(blz. 50 en 51)
ij	(blz. 52 en 53)
ie, ij	(blz. 54 en 55)
oe	(blz. 56 en 57)
ie, ij, oe	(blz. 58 en 59)
ui	(blz. 60 en 61)
ie, ij, oe, ui	(blz. 62 en 63)
eu	(blz. 64 en 65)
ui, eu	(blz. 66)
ie, ij, oe, ui, eu	(blz. 67 en 68)
combinaties met b, d, p	(blz. 69 en 70)
combinaties met h, k, g, j	(blz. 71 en 72)
i, ie, ee, e, uu, u, ui o, oo, oe, eu	(blz. 73, 74, 75)
ui, u, uu, e, eu, ij	(blz. 76)

3.2 Leerprincipes

Voor een algemene toelichting op de verschillende leerprincipes kun je hoofdstuk 3 van de Algemene Inleiding lezen. Hieronder wordt besproken hoe deze leerprincipes op niveau 1 plaatsvinden.

Oriënteren

De (m)k(m)-woorden van niveau 1 vallen in principe onder de hoofdregel van de Nederlandse taal; elke klank wordt weergegeven door een letter of een lettercombinatie: 'je schrijft het woord zoals je het hoort'.

Mkm-woorden zoals weer, door of deur worden op dit niveau niet behandeld, omdat zij niet geheel klankzuiver zijn.

Deze methode gaat ervanuit dat de leerlingen de woorden me, je, we en de al redelijk geautomatiseerd hebben en kunnen schrijven.

Op dit niveau wordt veel aandacht besteed aan de verschillende onderdelen van de elementaire spellinghandeling: de leerlingen leren om goed naar een woord te luisteren en het goed na te zeggen. Verder leren zij een woord auditief te analyseren en vervolgens de klanken in de juiste volgorde in letters om te zetten.

De volgende begrippen komen op niveau 1 aan de orde:

- medeklinkers: tot de medeklinkers rekenen wij alle letters van het alfabet, behalve a, e, i, o, u en ij.
- korte klanken: a, e, i, o en u.
- lange klanken: twee dezelfde korte klanken samen heten lange klanken, dus aa, oo, ee en uu. Korte klanken hoor je kort en ze zien er kort uit. Lange klanken hoor je lang en ze zien er lang uit.
- tweetekensklanken: die bestaan uit twee tekens, maar je spreekt ze uit als één klank. Het zijn: oe, ui, eu, ie, ij, ei, ou en au (ei, ou en au worden niet behandeld op niveau 1).

In de werkboeken van niveau 1 worden deze begrippen op een begrijpelijke wijze aangeleerd door middel van instructies. De leerlingen 'bouwen woorden' met letters/klanken. De medeklinkers en korte klanken komen in korte hokjes. De lange klanken en tweetekensklanken komen in langere hokjes.

o	o	m
---	---	---

b	e	s
---	---	---

t	u	i	n
---	---	---	---

Op niveau 1 vindt een uitgebreide oriëntatie plaats op de afzonderlijke letters/klanken binnen het woord. In bijlage 1 is een lijst opgenomen met de kenmerken van die letters/klanken die voor de leerling problemen kunnen geven.

Bij het aanbieden van de letters/klanken is een opbouw van gemakkelijk naar moeilijk aangehouden.

In het eerste deel van het werkboek worden de medeklinkers behandeld, uitsluitend in combinatie met de lange klanken. In het begin kunnen de medeklinkers in auditief en visueel opzicht goed door de leerlingen onderscheiden worden. Ook in de uitspraak van klanken wordt zoveel mogelijk een volgorde van gemakkelijk naar moeilijk aangehouden: zo zijn bijvoorbeeld de h en de g minder goed zichtbaar uit te spreken dan de m, en daarom komen de eerste twee later aan de orde.

In tweede deel van het werkboek komen ook de lange en korte klanken door elkaar aan bod. Dit is zowel in auditief als in articulatorisch opzicht al wat moeilijker voor de leerling.

In het laatste deel van het werkboek worden de tweetekensklanken behandeld, die zowel in visueel, auditief als articulatorisch opzicht moeilijk zijn.

De oriëntatie op de verschillende letters en klanken kan op twee manieren plaatsvinden:

- Het is belangrijk dat de instructies zoveel mogelijk aansluiten op de leesmethode. De daar gebruikte globaal-, hulp- of sleutelwoorden en ezelsbruggetjes kunnen waarschijnlijk ook goed bij het spellingonderwijs gebruikt worden. Dit voorkomt verwarring bij de leerling.
- Het kan ook voorkomen dat een leerling de letter/klank niet uit de klassikale methode leert of dat de leesmethode hier geen gebruik van maakt. Dan kun je uit bijlage 2 een ezelsbruggetje selecteren en het met de leerling op die manier proberen.

In beide gevallen kan gebruik gemaakt worden van de aparte hokjes links bovenaan de bladzijden in de werkboeken om woorden of ezelsbruggetjes in te vullen.

Naast het richten op de kenmerken van de letter of de klank is ook belangrijk hoe de leerling de letter schrijft. Je let erop in welke volgorde van beweging de leerling de letter schrijft en of hij schrijft volgens de schrijfmethode die op school wordt gebruikt. Ook hierbij is bovenaan de bladzijde in de werkboeken ruimte om de schrijfwijze van de letters te oefenen, in de hokjes rechts en op de lijntjes.

Om de letters goed te leren, moeten de leerlingen de begrippen links, rechts, boven, onder, enzovoort kennen.

De leerlingen leren in de oriëntatiefase ook de betekenis van de gebruikte woorden. In de oefeningen en instructie wordt hieraan extra aandacht besteed. Je kunt de leerlingen de woorden in context laten gebruiken, bijvoorbeeld in een zin. Bij anderstalige leerling kan de oriëntatie op de letters en klanken problemen opleveren. In bijlage 3 vind je een overzicht van de meest voorkomende Nederlandse taalfouten (die betrekking hebben op spelling) die gemaakt kunnen worden door Marokkaanse, Turkse, Spaanse en Portugese leerlingen. Hier worden met name de zogenaamde

‘interferentiefouten’ behandeld. Dit zijn fouten die gemaakt worden doordat deze leerlingen een bepaald verschijnsel of een bepaalde klank in het Nederlands nog niet beheersen en dan terugvallen op structuren of klanken zoals ze die kennen in de moedertaal.

Optimaliseren

Bij het verinnerlijken leren de leerlingen om niet meer hardop auditief te analyseren, maar om dit fluisterend voor zichzelf of in het hoofd (dus niet hoorbaar) te doen.

Het verkorten kan geoefend worden door middel van wisselrijtjes:

boos – koos – roos

boom – boot – boos

Hierbij wordt steeds de voorste, middelste of laatste klank veranderd.

Voor het automatiseren zijn visuele dictees en flitskaarten nuttig. De leerlingen prenten dan het woord niet letter voor letter in maar in delen, bijvoorbeeld:
boom: b-oom

Ook het vaak opschrijven van woorden helpt bij het automatiseren, vooral wanneer letters aan elkaar geschreven worden volgens de gebruikte schrijfmethode.

Aan het generaliseren wordt aandacht besteed door de leerlingen op dit niveau zelf zinnen of verhaaltjes te laten (af)maken, bijvoorbeeld aan de hand van een tekening.

Isoleren, discrimineren en integreren

Naast het oriënteren en optimaliseren wordt aandacht besteed aan het isoleren, discrimineren en integreren. Voor de toelichting op deze begrippen kun je hoofdstuk 3 van de Algemene Inleiding lezen.

Op niveau 1 worden de medeklinkers, korte en lange klanken en tweetekenklanken eerst geïsoleerd aangeboden. Deze kennis wordt door oefeningen verstevigd. Vervolgens gaan de leerlingen deze kennis zelf leren gebruiken (integreren).

Voorbeeld:

In het werkboekonderdeel ‘medeklinkers’ worden op de eerste tien bladzijden de p, b en d verspreid behandeld, tussen medeklinkers die daar goed van te onderscheiden zijn, zoals de w, s en n. Na die tien bladzijden worden de letter b, d en p door elkaar behandeld, maar alleen in combinatie met lange klanken.

Controleren

Als controlemomenten zijn dictees ingebouwd. Hiermee krijgt zowel de leerkracht als de leerling een beeld van in hoeverre de leerling het geleerde kan toepassen. In een spellingschrift kan een leerling onder meer ‘Mijn moeilijke woorden’ opschrijven. Door regelmatig te oefenen wordt zo’n lijstje met moeilijke woorden steeds kleiner, wat erg motiverend werkt.

Motiveren

De leerinhouden worden stapje voor stapje aangeboden, zodat de leerlingen positieve ervaringen opbouwen. De oefeningen zijn zo afwisselend mogelijk gemaakt, maar bij het aanleren van de lettercombinaties wordt zoveel mogelijk dezelfde volgorde aangehouden.

3.3. Werkvormen

De handleiding

In deze handleiding vind je de instructies bij de oefeningen in het werkboek. De instructies bevatten onder andere: het bespreken van de betekenis van nieuwe woorden, een uitgebreide oriëntatie op een nieuw probleem, leiding geven aan auditieve oefeningen, het vooraf bespreken van de oefeningen uit het werkboek en het nabespreken van de gemaakte oefeningen.

De auditieve oefeningen zijn in de methode *Spelling in de lift* erg belangrijk. Deze sluiten aan op de leerstof, of ze bereiden de volgende oefeningen in het werkboek voor. De meeste onderdelen van de elementaire spellinghandeling worden door auditieve oefeningen aangeleerd. In de instructies kun je nieuwe begrippen en letters introduceren.

Regelmatig worden dictees afgenomen, geanalyseerd en nabesproken. Op niveau 1 worden voornamelijk woorddictees aangeboden, omdat zinnendictees in het begin nog te moeilijk voor de leerling zijn.

Het werkboek

Het oefenen van nieuwe medeklinkercombinaties gaat in een min of meer vaste volgorde: eerst visuele discriminatie en inprentingsoefeningen, daarna volgen oefeningen in auditieve discriminatie en auditieve analyse, tot slot oefeningen met het invullen van hele woorden in zinnen of in een verhaaltje, en oefeningen met het invullen van letters in woorden.

Door woorden steeds opnieuw te laten schrijven, wordt het schrijfmotorische woordbeeld geautomatiseerd. Naast deze grafisch-fonologische informatie, wordt er ook aandacht besteed aan semantische en syntactische functies. Aan de hand van plaatjes of eenvoudige zinnen wordt duidelijk gemaakt wat de betekenis van de woorden is en op welke wijze deze gebruikt worden. In deze methode staat de instructie centraal, het werkboek is niet bedoeld als zelfstandig oefenmateriaal. Het is van belang dat je controleert of de leerlingen de bedoeling van de opdracht hebben begrepen.

De oefeningen in het werkboek zijn voorgestructureerd om (te veel) fouten te voorkomen in de nog niet behandelde spellingcategorieën.

Het zelf schrijven van korte en eenvoudige zinnen komt pas aan het eind van dit niveau aan bod. Wel is er ruimte voor creativiteit van de leerling gelaten, bijvoorbeeld voor het maken van tekeningetjes. In het werkboek wordt nog geen gebruik gemaakt van hoofdletters.

3.4 Aanwijzingen per bladzijde, algemeen

De doelenkaart

De doelenkaart (op de binnenkant van de kaft) geeft aan welke onderdelen de leerling in het werkboek gaat doen en kan op twee manieren ingezet worden:

- **Voorafgaand aan het oefenen.**
Bespreek samen met de leerling welke spellingcategorieën hij al beheerst en welke spellingcategorieën hij nog lastig vindt: kortom, met welke spellingcategorieën gaat de leerling de komende tijd oefenen.
- **Na afloop van het oefenen of na afloop van een dictee.**
Evalueer het oefenproces met de leerling. Bespreek na in hoeverre de leerling de spellingcategorieën nu beheerst.

Instructie

Tijdens de instructie worden de doelstelling, het te hanteren materiaal en de introductievorm vermeld.

Auditieve oefeningen

De instructie en de woorden die worden aangeboden zijn omschreven. Auditieve analyse-oefeningen kunnen het best visueel ondersteund worden. Dit kan bijvoorbeeld door middel van structuurstroken of structuurvakken.

Gezamenlijke oefeningen

Deze oefeningen kunnen samen met een groepje leerlingen gedaan worden.

dictee

Dictees

Deze dictees zijn in de handleiding te vinden onder respectievelijk paragraaf 4.1 en 4.2.

Betekenis van woorden

Het is belangrijk dat de leerlingen de betekenis van de behandelde woorden kennen. Controleer dit regelmatig door de leerlingen bijvoorbeeld zinnen met de woorden te laten maken.

Creativiteit

Het is goed om de creativiteit van de leerlingen aan te moedigen. Bij de oefeningen is er lang niet altijd sprake van één correct antwoord; soms zijn er alternatieven. Reken het vooral niet fout als een leerling een ander woord invult dat wel in de oefening past. Als dit het geval is, geef de leerling dan een compliment voor zijn originaliteit. Speels omgaan met taal en spelling is leuk en moet zeker aangemoedigd worden!

3.5 Aanwijzingen per bladzijde , specifiek

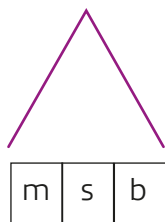
1 Medeklinkers

Bladzijde 4

Instructie

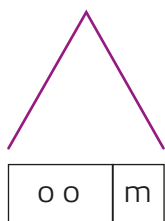
Doel: De leerling maakt kennis met de klank en de schrijfwijze van de lange klanken aa, ee, oo en uu, voordat ze deze gaan gebruiken in woorden (dus samen met medeklinkers).

Introductie: Bespreek met de leerling dat hij met dit werkboek gaat leren hoe hij woorden kan schrijven. Vertel dat je het ook wel eens 'woorden bouwen' noemt. Vraag de leerling wat nodig is om woorden te bouwen. Bevestig dat dit letters of klanken zijn. Laat zien hoe je een woord bouwt met letters, door de letters in hokjes te zetten. Teken er een dak boven, als een huis.

Vraag de leerling of dit een goed woord is en of hij het kan oplezen. Geef aan dat je het woord niet kunt uitspreken, omdat er alleen maar medeklinkers in zitten.

Bouw een ander woord:

Vraag de leerling of dit een goed woord is en of hij het kan oplezen. Geef aan dat het woord nu te lezen is omdat er nu ook een lange klank in zit. Wanneer je meer voorbeelden wilt geven, kunnen de woorden met lange klanken uit het verhaaltje op bladzijde 4 gebruikt worden. Bespreek dat in dit werkboek woorden worden gemaakt met lange klanken én medeklinkers. Vertel de leerling over vier lange klanken: aa, ee, oo en uu. (Schrijf deze op het bord en houd ze lang aan onder het uitspreken: aaaa... eeee... oooo... uuuu...)

Lees nu het verhaal van oefening 1 op bladzijde 4 samen met de leerling.

Vraag daarna welke woorden met lange klanken in het verhaal voorkomen. Elk woord wordt in de juiste rij op het bord geschreven. Vervolgens krijgt de leerling een blaadje. Hij mag de vier rijtjes op het blaadje overschrijven en daarna de lange klanken rood kleuren.

Na deze instructie met de lange klanken introduceer je de medeklinkers m en p (zie werkboek bladzijde 4). Spreek de letters fonetisch uit. De letters zijn al bekend vanuit de leesmethode. Voor eventuele ezelsbruggetjes kun je bijlage 2 van deze handleiding bekijken.

Als de leerling het begrip medeklinker heeft leren gebruiken, is het goed dat begrip ook hier te hanteren.

Let bij alle woorden die in dit blok worden aangeboden op een goede duidelijke uitspraak. Ga steeds na of de leerling de betekenis van de woorden kent; laat de woorden bijvoorbeeld in een zin gebruiken.

Auditieve oefening

Luister goed naar de volgende woorden. Zeg bij elk woord uit welke stukjes het bestaat (auditieve analyse). Zeg daarna ook of je er een m of een p in hoort (auditieve discriminatie):

aap – oom – mee – maak – loop – muur – poos – raam – paar – peen – maag – poot

Bladzijde 5

Oefening 1

Op deze bladzijde worden de f, w en s geïntroduceerd. Let vooral op een goede uitspraak bij f en s. Lees met de leerling het verhaal en laat hem de woorden met een f, w of s onderstrepen.

Auditieve oefening

Kies uit de twee woorden het woord waarin je een f hoort:

geef – leeg
neef – neem
been – beef
doos – doof
leef – lees
fee – mee

Nu het woord met een w:

maar – waar
boon – woon
weet – heet
weeg – deeg
raar – waar
keek – week

Nu het woord met een s:

haas – haan

leef – lees

baan – baas

boos – boon

kaal – kaas

roos – rook

Oefening 2

Ga na of de leerling de betekenis van de woorden kent.

Bladzijde 6

Op deze bladzijde worden de letters b, h, k, t en r aangeboden.

Raadpleeg voor ezelsbruggetjes bij deze letters de leesmethode of de suggesties in bijlage 2 van deze handleiding.

Oefening 3

Ga van alle woorden in deze oefening na of de leerling de betekenis kent. Laat ze elk woord in een zin gebruiken. Laat ze ervaren dat een woord meer betekenissen kan hebben, bijvoorbeeld:

Ik *heet* Bas.

Wat is het hier *heet*.

Auditieve oefening

Zeg steeds drie woorden. Laat de leerling goed luisteren en het woord benoemen waarin hij een b hoort.

boos – koos – roos

been – leen – teen

aan – maan – baan

oom – boom – room

haas – kaas – baas

boog – oog – hoog

Nu waarin je een h hoort:

haak – taak – raak

loop – koop – hoop

geel – heel – keel

heet – weet – meet

Vraag bij de volgende letters ook steeds of de leerling de desbetreffende letter voor- of achteraan het woord hoort.

Nu waarin je een k hoort:

paal – haal – kaal
weeg – weet – week
haak – haas – haan
meel – deel – keel

Nu waarin je een t hoort:

tuur – muur – huur
haal – taal – kaal
heet – heen – heel
boos – boom – boot

En ten slotte waarin je een r hoort:

maat – maak – maar
rook – kook – ook
boos – roos – doos
taak – raak – haak

Oefening 4

Deze oefening is een invuloefening. Voor een leerling is dat in het begin vaak moeilijk, misschien heeft hij wat extra steun nodig. Als hij de antwoorden niet weet, laat hem het verhaal dan nog eens lezen.

Bladzijde 7

Ook op deze bladzijde is het weer van groot belang om op de betekenis van de woorden in te gaan en de woorden in zinnen te laten gebruiken. Let er vooral op dat de woorden goed en duidelijk worden uitgesproken.

Auditieve oefening

Zeg het woord in stukjes. Bijvoorbeeld boom wordt b-oo-m.

raam – haas – meet – koop – huur – taak – week – boot – hoop – tuur – waar
– heet – reep – roos – uur

Bladzijde 8

Oefening 1

Het is niet de bedoeling dat de volgorde van de letters veranderd wordt, dus dat bijvoorbeeld van 'slaap' 'pas' gemaakt wordt. (Een leerling die door de lettervolgorde te veranderen een goed woord gevonden heeft, verdient wel een compliment!)

Oefening 3

Als de leerling de woorden niet kan invullen, laat hem dan de verhaaltjes nog eens lezen.

Auditieve oefening

Bedenk een woord dat rijmt op:

paar – fee– tuur – naam – heet – poot – huur – raak – keek – hoop – uur –
baas – boom – maar – ook

Bladzijde 9

Oefening 1

De letter die vervangen moet worden, is schuingedrukt.

De leerling mag kiezen uit de tot nu toe aangeleerde medeklinkers. Er zijn alternatieven mogelijk, bijvoorbeeld kaas, haas, baas. Bespreek weer uitgebreid de betekenis van de aangeboden woorden en controleer de uitspraak.

Oefening 3

Het vervangen van letters op deze manier is nieuw. Mogelijk is wat extra steun nodig.

Auditieve oefening

Bedenk een woord dat begint met dezelfde klank als:

maan – poos – weet – taal – koop – raak – haas – boom – mees – paal –
weeg – keel – rook – heen – boos

Neem na deze bladzijde het controledictee af dat gaat over de letters m, p, f, w, s én t, k, r, h, b. Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 10

Op deze bladzijde worden de l, n en j geïntroduceerd. Let op dat je de woorden met een l achteraan duidelijk uitspreekt en attendeer hier ook de leerling op. Het probleem van de klankverkleuring door de l achteraan, komt later in dit werkboek nog eens aan de orde. Let weer extra op of de betekenis van de nieuwe woorden bekend is.

Auditieve oefening

Kies het woord met een n erin. Hoor je deze letter voor- of achteraan?

noot – boot
boon – boos
woon – rook
nee – fee
leen – lees
geen – geef
geef – neef
naar – daar

Bladzijde 11

Op deze bladzijde worden de g en d aangeboden. Ezelsbruggetjes vind je in de leesmethode of in bijlage 2 van deze handleiding. Let op een goede uitspraak en op de kennis van de betekenissen.

Auditieve oefening

In welke woorden hoor je een g aan het eind?

laag – raam – oog – weeg – boot – week – tuur – maag – deel – haar – deeg
– haan – mee – hoog

Oefening 2

Een invuloefening op deze manier kan voor de leerling nog erg moeilijk zijn. Hij heeft mogelijk extra steun nodig.

Oefening 4

Laat de leerling elk woord dat hij gebruikt heeft doorstrepen.

Na deze bladzijde wordt het controledictee, speciaal over de letters l, n, d, j en g, afgenomen. Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 12

Op deze en de volgende bladzijde worden alle medeklinkers die tot nu toe in dit werkboek zijn aangeleerd nog eens herhaald.

Oefening 3

Dit is een discriminatieoefening van letters die auditief en visueel niet op elkaar lijken.

Auditieve oefening

Kijk naar de plaatjes van oefening 1.

In welke woorden:	hoor je een t?
hoor je een h?	hoor je een l?
hoor je een g?	hoor je een f?
hoor je een k?	hoor je een r?
hoor je een m?	
hoor je een n?	

Bladzijde 13

Oefening 2

Het gebruik van het goede lidwoord kan een probleem vormen. Geef extra hulp door de woorden ook in zinnetjes te laten gebruiken.

Oefening 3

Elke letter mag één keer gebruikt worden en kan weggestreept worden als hij ingevuld is.

Auditieve oefening

Zeg het woord in stukjes:

paal – boon – huur – nee – naam – geel – hoog – duur – haal – deeg – kool – uur

Bladzijde 14

Instructie

Doel: De leerling wordt zich bewust van de kenmerken van de letter b in combinatie met lange klanken en medeklinkers die goed van de b te onderscheiden zijn.

Introductie: Bespreek de afbeelding van de boom in het werkboek. Vraag welke woorden de leerling ziet op de blaadjes en welke letter bij alle blaadjes hetzelfde is.

Door op het bord en in de lucht te schrijven, kan de schrijfbeweging geoefend worden. In het hokje rechtsboven kan vervolgens de letter b geschreven worden, volgens de op school gebruikte schrijfmethode.

Vervolgens mag de leerling de letter b nog een paar keer schrijven op de stippellijntjes links van het kleine hokje op bladzijde 14. In het hok linksboven kan een ezelsbruggetje getekend worden dat de leerling helpt om de letter b te onthouden. Je zou kunnen teruggrijpen op een ezelsbruggetje dat bij het aanvankelijk lezen gebruikt werd. In plaats daarvan kan ook uit bijlage 2 een ezelsbruggetje gekozen worden.

Verder oefenen van de schrijfletter b kan in de schrijfles gebeuren. Behandel de betekenis van de b-woorden met de leerling.

Auditieve oefening

Haal bij de woorden die ik nu zeg de eerste klank weg. Zet er een b voor in de plaats.

Welk woord krijg je dan?

kaas – hoek – room – teen – goot – ziet – hoog – zus – roos – laan – ton – loon

Bladzijde 15

Instructie

Op deze bladzijde wordt de letter d apart behandeld. De letter kan het beste op dezelfde wijze behandeld worden als de letter b. Zie de instructies bij bladzijde 14 van het werkboek.

De introductie kan hier plaatsvinden met behulp van de druppels op bladzijde 15 van het werkboek.

In het werkboek komt een aantal relatief moeilijke woorden voor met de letter l achteraan, bijvoorbeeld 'deel', 'heel', 'keel'. De ee krijgt hier een andere klank onder invloed van de l aan het eind. Dit probleem wordt later uitgebreid behandeld. In het begin mag de leerling dit soort woorden alleen lezen of overschrijven.

Auditieve oefening

Rijm op de volgende woorden met een woord waarin je een d hoort:

jas	–	<i>das</i>
roos	–	
waar	–	
mag	–	
muur	–	
hier	–	
leeg	–	
pit	–	

Bladzijde 16

Hier worden de b en de d door elkaar aangeboden.

Oefening 1

De woorden met een d komen in de linkerboom en de woorden met een b komen in de rechterboom. Laat de leerling zo nodig gebruik maken van de ezelsbruggetjes uit bijlage 2.

Auditieve oefening

Geef de leerling een blaadje, met onder elkaar de nummers 1 t/m 10.

Noem nu de volgende b- en d-woorden op en laat de leerling bij elk woord opschrijven of hij een b of een d gehoord heeft.

De woorden zijn:

boom – doos – deel – boos – boon – baan – beef – deeg – boog – duur

Oefening 3

Sommige leerlingen zullen moeite hebben met het bedenken van rijmwoorden. Help deze leerling door de oefening eerst mondeling te bespreken.

Bladzijde 17

Oefening 1

Het verhaaltje heeft betrekking op een hond. Omdat dit een woord is dat op dit niveau nog niet aan de orde komt, hoeven de leerling hier alleen een tekening van het dier te maken.

Auditieve oefening

Zeg of je van de volgende woorden ook een woord met een b of een d kunt maken. Voorbeeld: van toon kun je boon maken, maar niet doon. In boon hoor ik een b.

De woorden zijn:

veeg – vaar – heen – veel – roos – zoom – gaan – leeg – gaas – vuur

Na oefening 3 wordt het controledictee gemaakt.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 18

Instructie

Op bladzijde 18 wordt de letter m apart behandeld. De letter kan op dezelfde wijze besproken worden als de letters b en d. Hier kan de introductie plaatsvinden met behulp van de tekening van de muur op bladzijde 18 van het werkboek. Het ezelsbruggetje uit de leesmethode of uit bijlage 2 wordt weer in het hok linksboven geschreven. Let op een goede uitspraak van de m.

Wijs de leerling erop dat bij het uitspreken van de m de lippen op elkaar zijn. Behandel de betekenis van de m-woorden met de leerling.

Auditieve oefening

Zoek een rijmwoord met een m, bijvoorbeeld baan – maan:
beet – raak – zaag – laat – buur

Oefening 3

Mogelijk is extra uitleg nodig bij de aanduiding -b die in deze oefening wordt gebruikt.

Bladzijde 19

Instructie

Op bladzijde 19 wordt de letter n apart behandeld. Maak de leerling eerst bewust van de kenmerken van de letter n. De n kan in het werkboek in het hokje rechtsboven geschreven worden. Op de stippellijntjes mag de leerling de letter n nog een paar keer schrijven. In het hok linksboven kan eventueel het ezelsbruggetje uit bijlage 2 geschreven worden dat als houvast geeft.

Ga na of de betekenis van de woorden bekend is.

Auditieve oefening

Verdeel het woord in stukjes. Staat de n voor- of achteraan?
teen – woon – neef – peen – naar – aan – noot – geen – baan

Oefening 3

Wijs de leerling erop, dat bij het invullen de lange klanken in de 'lange' hokjes komen.

Bladzijde 20

Op deze bladzijde worden de n en m door elkaar behandeld.

Oefening 2

Dit soort parallelwoorden als maar – naar kan gemakkelijk tot verwarring leiden. Laat de leerling na het invullen de woorden nog eens oplezen. Let op een goede articulatie. Laat de leerling zelf een zin bedenken met elk woord.

Auditieve oefening

Schrijf op of je in het woord een m of een n hoort.

1. naar
2. maan
3. maar
4. muur
5. neef
6. haan
7. nee
8. mee
9. meel
10. naam
11. boom
12. noot

Na oefening 5 wordt het controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 21

Instructie

Eerst wordt de letter p apart geoefend. De leerling wordt op de kenmerken van de p georiënteerd. Je kunt bij de introductie gebruikmaken van de tekening met paddenstoelen op bladzijde 21 van het werkboek. Het is belangrijk de leerling erop te wijzen dat de stok van de p naar beneden wijst.

De schrijffletter p wordt in het hokje rechtsboven geschreven en kan nog even geoefend worden op de stippellijntjes bovenaan bladzijde 21. Een geschikt ezelsbruggetje kan in het vak linksboven ingevuld worden. Zie (eventueel) hiervoor bijlage 2.

Auditieve oefening

Zeg elk woord eerst in stukjes. Waar hoor je een p? In het begin of aan het eind van het woord?

reep – peen – paar – hoop – aap – paal – loop – gaap

Nu de leerling op de plaats van de p in het woord attent gemaakt is, kan hij oefening 1 maken.

Bladzijde 22

Bovenaan de bladzijde wordt de letter b nogmaals geïsoleerd aangeboden en in oefening 1 geoefend. Indien nodig kan het ezelsbruggetje dat al eerder voor het onthouden van de b gebruikt werd nog eens bovenaan op bladzijde 22 ingevuld worden.

Vervolgens worden de b en de p door elkaar aangeboden, allereerst in de auditieve oefening.

Auditieve oefening a

Luister goed naar de volgende woorden. Als je een b in het woord hoort, dan wijs je naar boven; hoor je een p, dan wijs je naar beneden.

De woorden zijn:

peen – gaap – been – pen – baan – koop – bon – boek – reep – paar – boos – baan – poot – bes – roep – hoop – boon

Oefening 2

Bespreek eerst een of twee woorden samen met de leerling. Kiezen uit tien woorden kan moeilijk zijn. Laat de leerling eventueel de al gebruikte woorden doorstrepen.

Auditieve oefening b

Luister goed naar de volgende woorden. Wat is de eerste letter? Maak daar een nieuw woord mee.

Voorbeelden:

boom → b/oo/m → boot

paar → p/aa/r → poes

De woorden zijn:

baas – paal – boot – poot – been – boos – boog – peen

Bladzijde 23

Op deze bladzijde wordt verder geoefend met b en p door elkaar.

Nu moet de leerling ook goed op de betekenis van de woorden letten, er wordt sterker een beroep gedaan op het vermogen tot analyse van woorden. Bespreek bij de oefeningen eerst wat de bedoeling is en maak één of twee items samen met de leerling. Daarna kan de leerling zelfstandig verder werken.

Auditieve oefening

Welke klank hoor je in beide woorden? En waar hoor je die klank in het woord: voor- of achteraan?

De woorden zijn:

boom – been

bot – bus

lap – sop

koop – gaap

poes – pen

been – bos

Laat de leerling de woorden op het gehoor analyseren als hij de oplossing niet direct weet.

Bladzijde 24

Op deze bladzijde worden b, d en p door elkaar behandeld.

Oriënteer de leerling vooraf nogmaals op de verschillen tussen deze letters en klanken. Gebruik eventueel de eerder aangeboden ezelsbruggetjes uit bijlage 2.

Oefening 1

Dit is een sorteeroefening. De woorden worden in de goede stoel ingevuld. Daarna mag de leerling 'de tafel dekken', door er zelf bordjes, bestek enzovoort op te tekenen.

Auditieve oefening

Wat hoor je in het woord: een p, een d of een b?

paar – reep – been – deeg – peen – boot – poot – duur – boog – baan – paal
– doof – paar – daar – gaap – baas – koop – doos

Oefening 2

Het is de bedoeling dat de leerling zelf uit het zinsverband haalt welke letters ingevuld moeten worden. Door de woorden op het gehoor in stukjes te verdelen kan hij er achter komen welke letters in de symbooltjes ingevuld moeten worden. Behandel eventueel de eerste zin samen met de leerling.

Oefening 3

Sommige woorden kunnen op twee manieren aangevuld worden, bijvoorbeeld:

...oot: poot of boot.

Na oefening 3 wordt het controledictee afgenomen.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 25

Op deze bladzijde wordt apart aandacht besteed aan de h. Maak de leerling attent op de vorm van de letter. De schrijfletter h wordt in het hokje rechtsboven geschreven en kan geoefend worden op de stippelijntjes bovenaan bladzijde 25. Schrijf het ezelsbruggetje bijvoorbeeld uit bijlage 2 in het vak linksboven.

Oefening 1

Bespreek de oefening na.

Auditieve oefening

De h is een moeilijke letter, omdat hij achterin de keel gevormd wordt, wat moeilijk te zien is. Wel is het aan de keel te voelen als er een h gemaakt wordt. Laat de leerling zelf woorden bedenken die met een h beginnen.

Bladzijde 26

Voordat oefening 1 gemaakt wordt, moet de leerling op de letter k georiënteerd worden. De schrijfletter k wordt in het hokje rechtsboven geschreven. Oefen de schrijfwijze van de letter k op de stippelijntjes en schrijf het ezelsbruggetje uit de leesmethode, of eventueel een ezelsbruggetje uit bijlage 2 in het vak linksboven.

Oefening 1

Vraag de leerling welke letter in alle woorden voorkomt. Laat deze letter kleuren.

Auditieve oefening

Ook de k wordt achterin de keel gevormd. Er is nu geen trilling voelbaar, in tegenstelling tot bij de h.

Oefening: verdeel de woorden in stukjes.

Vervang de eerste letter van elk woord door een k. Welk woord wordt het nu?
baas – loop – zaak – veel – maal – rook – zool – week

Oefening 2

Controleer of de leerling de betekenis van alle woorden uit oefening 1 kent.

Oefening 4

Laat de leerling elk woord met een h en een k proberen. Pas dan merkt hij waarschijnlijk of hij een h en een k in kan vullen, dus of hij het woord rood mag kleuren.

Bladzijde 27

Op deze bladzijde wordt aandacht besteed aan de medeklinkers g, j, k en h. Omdat het probleem bij deze medeklinkers meestal op het auditieve vlak ligt, zijn de auditieve oefeningen op deze bladzijde heel belangrijk. Let hierbij op een goede uitspraak.

Auditieve oefening a

Verdeel de woorden eerst in stukjes.

Hoor je de g aan het begin of aan het eind?

hoog – gaap – oog – geef – boog – geen

Auditieve oefening b

Verdeel de woorden in stukjes.

Verander de eerste letter in een h. Welk woord wordt het?

kaas – muur – koop – boog – kaal – jaar

Verdeel de woorden in stukjes.

Verander de eerste of de laatste letter in een g. Welk woord wordt het?

heen – boot – haan – lees – neef – boos

Verdeel de woorden in stukjes.

Verander de eerste of laatste letter in een k. Welk woord wordt het?

haas – rook – haal – koop – roos – haan

Auditieve oefening c

Welke letter hoor je vooraan? Maak daar een ander woord mee.

haas – geef – koop – hoog – gaan – kaal

Auditieve oefening d

Rijmen met de h, g, j en k. Schrijf deze letters op het bord.

Opdracht: Bedenk nieuwe, liefst bestaande, rijmwoorden op de volgende woorden:

baas	(haas, kaas)
maan	(gaan, haan)
weet	(heet)
loop	(koop, hoop)
maar	(jaar, haar)
leef	(geef)
muur	(huur)
maal	(kaal, haal)

Deze bladzijde wordt afgesloten met het controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 28

Op deze en de volgende bladzijde vindt een herhaling plaats van alle medeklinkers door elkaar.

Oefening 1

Deze oefening kan het best samen gedaan worden. Laat eerst een woord maken en daarna controleren of het in het 'de'- respectievelijk in het 'het'-rijtje past. Leg zo nodig uit wat het woord betekent. Ter verduidelijking kan het woord in een zin worden ingevuld.

Bladzijde 29

Oefening 1

Hier wordt een beroep gedaan op de auditieve waarneming. De afbeeldingen helpen de leerling bij het rijmen.

Oefening 2

Kan uitgebreid worden door de woorden in zinnen te laten invullen.

Deze bladzijde wordt hier afgesloten met een einddictee dat ook als afsluiting dient van onderdeel 1 'Medeklinkers'. Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.2.

2 Korte en lange klanken

Bladzijde 32

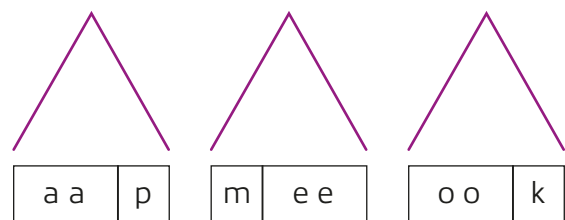
In dit werkboekonderdeel worden naast de lange klanken ook de korte klanken a, e, i, o en u behandeld. Voordat de korte klanken aan de orde komen, moet de leerling eerst leren wat een korte klank is door een instructie. Wanneer de leerling dit begrip al kent, kan deze oefening ingekort of overgeslagen worden.

Instructie

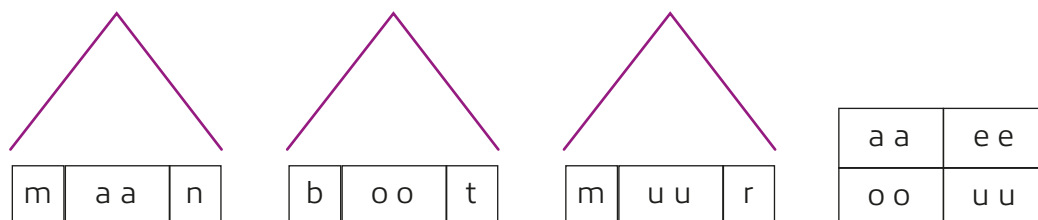
Doel: De leerling herhaalt de klank en de schrijfwijze van de lange klanken en maakt kennis met de klank en de schrijfwijze van de korte klanken a, e, i, o en u.

Introductie: Bespreek dat de leerling weer huisjes gaat bouwen met klanken. Vraag of de leerling een huisje kan tekenen met een lange klank en een medeklinker. Geef zo nodig zelf voorbeelden:

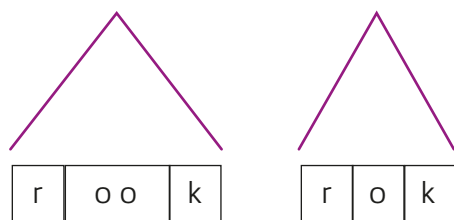

Laat de leerling de medeklinkers en de lange klanken aanwijzen en

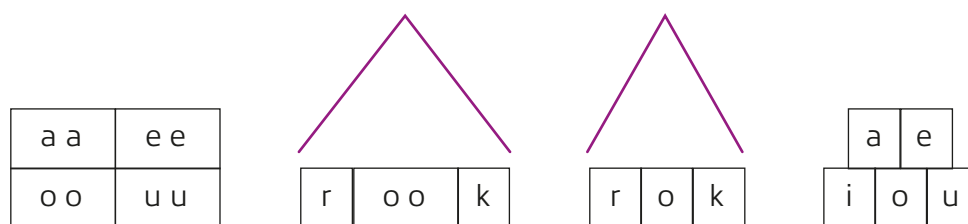
benoemen. Kleur de lange klanken rood. Wijs de leerling erop dat hij voor de lange klank een grote 'steen' nodig heeft. Breid dit nu uit naar tekeningen van huisjes met twee medeklinkers en een lange klank. Vraag de leerling wat er nu veranderd is. Laat de leerling de lange klanken benoemen en rood kleuren. Schrijf ze vervolgens in een hok op het bord.

Haal alle getekende huisjes weg van het bord. Laat het hok met de lange klanken staan. Teken nu twee huisjes naast elkaar:

Vraag de leerling of deze huisjes hetzelfde zijn. Bespreek daarna het verschil: Bij het eerste huisje staat in het midden een lange klank (kleur deze ondertussen rood), maar in het tweede huisje staat een korte klank (kleur deze blauw). Daar is een kleine 'steen' voor nodig. Vertel de leerling dat er vijf korte klanken zijn, noem ze op geef deze een plaats in een ander hok, bijvoorbeeld:

Leg de leerling nog eens uit dat je de lange klanken onder het uitspreken lang kunt aanhouden: aaaa..., eeee... enzovoort. Ondersteun dit door tijdens het uitspreken een lange streep op het bord – of denkbeeldig in de lucht – te trekken. Laat de leerling meedoen, in de lucht of op de tafel met de wijsvinger.

De korte klanken zijn niet zo makkelijk lang aan te houden; trek tijdens het uitspreken een kort streepje.

Noem nu afwisselend korte en lange klanken op en laat de leerling zeggen of het om een korte klank of om een lange klank gaat. Laat het bijbehorende motorische gebaar – in de lucht of met de vinger op tafel – maken.

Oefening 1

In deze oefening worden de klanken oo en o aangeleerd. Hierbij worden de woorden rook en rok als steun gebruikt.

Wanneer je liever gebruikmaakt van sleutelwoorden die in de leesmethode voorkomen, of andere ezelsbruggetjes, dan kunnen deze in de grote vakjes bovenaan de bladzijde ingevuld worden. In de kleine vakjes kunnen de schrijffletters geschreven worden, bijvoorbeeld oo en o, en op de stippellijntjes kunnen deze nog eens geoefend worden.

Schrijf de woorden rook en rok op het bord. Geef de letters oo en o een verschillende kleur. Laat de leerling de woorden lezen en vraag wat er opvalt. Schrijf onder de twee woorden de oo en o nog eens apart op. Gebruik hierbij de termen lange klank en korte klank.

Auditieve oefening

Steek je duim omhoog wanneer je een woord met een oo hoort: boom – rook – hok – pop – woon – top – kom – rot – sop – noot – sok – roos. Wanneer de leerling problemen heeft met deze oefening kunnen de woorden eerst auditief geanalyseerd worden.

Bladzijde 33

Oefening 1

Het is niet de bedoeling dat de leerling de woorden overtrekt. Laat het woord eronder schrijven.

Auditieve oefening

Maak van de oo-woorden een o-woord: oom – boom – koop – doof – boon – poot – boot – kook – rook – boos. Laat de leerling deze o-woorden in een zin gebruiken. Wanneer de leerling problemen heeft met deze oefening, kunnen de woorden eerst auditief geanalyseerd worden.

Na oefening 4 wordt het controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 34

Instructie

Oefening 1

De introductie van de ee en e kun je op dezelfde wijze uitvoeren als van de oo en de o. Zie de instructies bij bladzijde 32 oefening 1 van het werkboek.

Auditieve oefening

Laat de leerling woorden met ee en e bedenken.
Schrijf deze ee- en e-woorden in aparte rijen op het bord. Laat de leerling daarna afwisselend een ee- en een e-woord oplezen.

Oefening 3

Laat de leerling bij deze oefening verschillende kleuren gebruiken. Wanneer er geen kleurpotloden aanwezig zijn, kunnen de rondjes met verschillende figuurtjes gearceerd worden.

Bladzijde 35

Gezamenlijke oefening

Deel het bord of een vel papier in drieën. Zet in het eerste vak een ee, in het tweede vak een e en in het derde vak de volgende medeklinkers b, p, d, n, m, r, t, s en k.

ee

e

n		
b		p
	t	
		s
d		k
		m
		r

Laat de leerlingen met de ee, de e en de medeklinkers woorden maken.
Deze woorden moeten de leerlingen in het juiste vak plaatsen.

Na oefening 4 wordt het controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 36

Auditieve oefening

Deel een blaadje uit, waarop de volgende vier vakken staan.

oo

o

e

ee

Bied de volgende woorden mondeling aan en laat de leerling de woorden in de juiste vakken plaatsen:

boos – weet – reep – wel – pop – bos – boom – keek – tol – rem – bek – hoog

Oefening 3

Sommige leerlingen zullen dit een moeilijke oefening vinden. Bespreek deze oefening goed voor. Laat de leerling ter ondersteuning de werkwoordsvorm in een zin gebruiken.

Bladzijde 37

Instructie

Oefening 1

De introductie van de aa en a kun je op dezelfde wijze uitvoeren als de introductie van oo en o. Zie de instructies bij oefening 1 van bladzijde 32 van het werkboek.

Auditieve oefening

Steek je duim omhoog wanneer je een woord met een a hoort:
maan – haas – sap – lam – laat – das – jas – paal – rat – waar

Wanneer de leerling problemen heeft met deze oefening, kunnen de woorden eerst auditief geanalyseerd worden.

Bladzijde 38

Oefening 1

Deze oefening kan lastig zijn. Bespreek enkele items en laat de oefening waar mogelijk zelfstandig afmaken. Laat de woorden en lidwoorden in een zin gebruiken.

Auditieve oefening

Maak van de aa-woorden een a-woord als het kan en bedenk er dan een zin mee:

naam – raam – gaap – baas – haas – paal – haal – maan – haan – laat –
maak – haak – waar – naar – maag – laag

Na oefening 3 wordt het controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 39

Oefening 1

Gebruik bij deze oefening de termen lange klank en korte klank.

Auditieve oefening

Laat de leerling onderstaande woorden eerst op het gehoor analyseren. Vervolgens geeft hij aan welke klank hij in het midden hoort. Tot slot mag de leerling het woord op het bord in de juiste rij schrijven (namelijk onder oo, o, ee, e, aa of a).

sop – rem – hoop – ham – pas – fee – wol – leen – dek – woon – heg – som –
geen – wat – gaap – poos – bes – los – neef – dag – hem – gas – boog – dom
– waar – leeg – gaat – raar – maag

Bladzijde 40

Oefening 1

Door de middelste klank te veranderen kan de leerling nieuwe woorden maken. De leerling kan ook nieuwe woorden met tweetekensklanken zoals ui en eu maken. Natuurlijk mag dat. Hij verdient een compliment als hij die woorden goed geschreven heeft.

Mochten er fouten in zitten, leg daar niet te veel nadruk op, maar vertel de leerling dat de woorden met tweetekensklanken later besproken zullen worden.

Auditieve oefening

Deel het bord of een vel papier in vijf vakken en schrijf achtereenvolgens in de vakken o, ee, e, aa en a. Bied daarna de onderstaande woorden aan. De leerling verandert de middenklank in eerst een o, dan een ee, dan een e, dan een aa en tot slot een a.

Wanneer het woord bestaat, wordt het in het vak geschreven.

boos – rook – poot – kook – boon – hoog

Oefening 2

Soms wordt het woord dat moet worden ingevuld voorafgegaan door een afbeelding, maar soms ook niet. Dan speelt het zinsbegrip een belangrijke rol. De leerling heeft bij de juiste keuze van het woord steun aan de zin die ervoor of erachter staat.

Bladzijde 41

Oefening 1

Schrijf de woorden ook op het bord. Geef de letter i een kleur. Laat de leerling de woorden lezen. Bespreek de betekenis van de woorden. Schrijf de letter i groot op en laat deze verklanken. De hokjes bovenaan kunnen weer gebruikt worden voor het schrijven van de i en het eventuele ezelsbruggetje.

Auditieve oefening

Steek je duim omhoog wanneer je een woord met een i hoort:

poot – pil – pit – pet – sop – sip – keek – kin – wip – weet – lig – laag – leeg – gil – ren – ril

Wanneer de leerling problemen heeft met deze oefening kunnen de woorden eerst auditief geanalyseerd worden.

Oefening 2

De leerling zou per ongeluk ook een streep onder het woord 'niet' kunnen zetten; hierin bevindt zich immers ook een i. Leg de leerling uit dat in dit woord de i en e samen één klank vormen, de ie, en dat er daarom een vierkant omheen getekend is. Het is dus geen echt i-woord.

Bladzijde 42

Bladzijde 42 biedt herhalingsstof over o, oo, e, ee, a, aa en i.

Oefening 1

Leg de leerling uit wat hij moet doen aan de hand van een paar voorbeelden.

Auditieve oefening

Geef de leerling een blaadje en vraag hem op te schrijven welke klank hij in het midden van het woord hoort:

paal – mes – geen – los – kin – wat – wit – weeg – lig – heg – boos – kat

Na oefening 3 wordt het controledictee afgenomen.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 43

Instructie

Oefening 1

De introductie van de uu en u kun je op dezelfde manier uitvoeren als de introductie van de andere lange en korte klanken. Zie de instructie bij oefening 1 van bladzijde 32 van het werkboek. Bespreek de betekenis van de nieuwe woorden. Na het behandelen van de woorden mag de leerling zelfstandig de goede woorden bij de plaatjes invullen.

Auditieve oefening

Welke klanken hoor je in de volgende woorden?

duur – bes – haar – bus – huur

Verander bij de volgende woorden de klank in het midden in een u:

bes – mis – pit – bek – dan – kas – haan – mag – los

Verander de klank in het midden in een uu:

daar – maar – haar

Bladzijde 44

Auditieve oefening

Ik zeg twee woorden. In welk woord hoor je de lange klank?

Zeg die lange klank nog eens.

dun – duur

muur – mus

huur – hut

mug – muur

hut – tuur

uur – juf

Nu zeg ik drie woorden. Welk woord klinkt anders in het midden?

Hoor je daar een korte of een lange klank?

muur – duur – dus korte klank

buk – put – huur lange klank

tuur – muur – mug korte klank

huur – dun – duur korte klank

rug – muur – hut lange klank

Oefening 3

Help de leerling op gang door enkele voorbeelden te geven.

Na oefening 4 wordt het controledictee afgenomen.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 45

Bladzijde 45 en 46 bieden herhalingsstof: o, oo, e, ee, a, aa, i, u en uu.

Auditieve oefening

Maak een nieuw woord door de eerste letter te veranderen.

kin – man – jas – bom – rol – ben – het – lip – gil – rug – paal – maan –
weeg – boos – noot – muur

Bladzijde 47

Op deze laatste bladzijde van lange en korte klanken wordt speciaal aandacht besteed aan moeilijke woorden als heel, geel, keel enzovoort. Onder invloed van de eind-l verandert de ee-klank in een i-klank, waardoor leerlingen fouten gaan maken: hil in plaats van heel, gil in plaats van geel enzovoort.

Instructie

Doel: De leerling leert dat onder invloed van de eind-l de klank ee op de klank i gaat lijken.

Introductie:

Laat de leerling de woorden uit oefening 1 lezen. Schrijf de woorden nog eens op het bord en accentueer de ee en de i met een apart kleurtje. Bespreek met de leerling dat deze woorden bijna hetzelfde klinken, maar dat er toch verschillen zijn. Vraag de leerling twee zinnen te bedenken: één met het woord geel en één met het woord gil. Probeer dan geel en gil eens lang aan te houden, terwijl je de zin uitspreekt. Bij geel kan dat wel, maar bij gil niet. 'Ik geef een giiiiiil' lijkt dan op 'Ik geef een geeeeel'. Je moet het woord kort aanhouden en dus gil schrijven.

Kun je het lang aanhouden zonder dat de betekenis verandert, dan schrijf je geel.

Auditieve oefening

Schrijf twee woorden op het bord: keel en gil.

Noem nu de volgende woorden op en laat de leerling vertellen of die woorden bij keel of bij gil horen:

pil – deel – geel – wil – heel – meel – ril – bil – veel

Laat bij twijfel onderzoeken of het woord in een zin lang aangehouden kan worden.

Laat de leerling zoveel mogelijk rijmwoorden bedenken bij de volgende woorden:

gil – keel – pil – geel

Onderdeel 2 'Korte en lange klanken' wordt hier afgesloten met een einddictee. Dit dictee is opgenomen in paragraaf 4.2.

3 Tweeteekenklanken

In het laatste deel van het werkboek van niveau 1 worden de tweeteekenklanken ie, ij, ui, oe en eu behandeld. De tweeteekenklank ei komt op niveau 4 aan de orde en de tweeteekenklanken ou en au op niveau 5.

Door middel van een instructie worden de vijf tweeteekenklanken besproken.

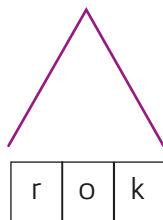

Bladzijde 50

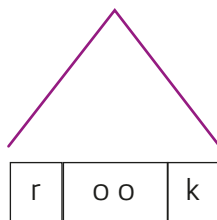
Instructie

Doel: De leerling maakt kennis met tweeteekenklanken: ie, ij, eu, oe, ui.

Introductie: Herhaal de huisjes met korte klanken en medeklinkers. Vraag of de leerling nog zo'n huisje kan tekenen. Voorbeeld:

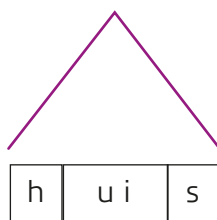
Herhaal de huisjes met lange klanken en medeklinkers. Vraag of de leerling nog zo'n huisje kan tekenen. Voorbeeld:

De lange klanken hebben een grote steen nodig en de korte klanken een kleine steen.

De lange klanken worden rood gekleurd en de korte klanken blauw.

Wanneer de kennis is opgefrist, kun je verder gaan. Bespreek dat er ook andere klanken zijn die een grote steen nodig hebben. Teken het volgende huisje:

Bespreek dat de ui een tweetekenklank heet omdat het uit twee tekens bestaat. Schrijf de volgende tweetekenklanken nu in een hok op het bord:

ie	ij	eu
oe	ui	

Wanneer de leerling vraagt waarom de ij maar uit één teken bestaat, kun je vertellen dat de ij bestaat uit een i en een j, die bij het schrijven aan elkaar geplakt zitten.

De tweetekenklanken krijgen de kleur geel.

Laat de leerling nu korte woorden bedenken met daarin een tweetekenklank. Van een aantal woorden worden de huisjes op het bord getekend.

Oefening 1

Op bladzijde 50 wordt de tweetekenklank ie aangeboden. In het hokje rechtsboven kan de ie geschreven worden.

Als je gebruikmaakt of wilt gaan maken van een ezelsbruggetje (bijvoorbeeld een ezelsbruggetje of hulpwoord uit de leesmethode of uit bijlage 2) kun je dit laten schrijven in het grote vak linksboven.

Op de stippellijntjes kan het schrijven van de ie nog eens geoefend worden.

De woorden uit deze oefening kunnen waar nodig auditief geanalyseerd worden. De volgende oefening sluit hier goed bij aan.

Auditieve oefening

Laat de leerling de onderstaande woorden auditief analyseren. Is het een ie- of een i-woord? De ie en de i moeten duidelijk uitgesproken worden: mier – riet – rit – mis – kies – giet – wil – liep – lig – hier – lieg – lip

Bladzijde 51

Auditieve oefening

Deze oefening is een voorbereiding op oefening 2. Laat de leerling de onderstaande woorden in stukjes zeggen. Kan hij de ie vervangen door de ee (en andersom) en welk woord wordt het dan?

lief – heet – tien – diep – deeg – hiel – neef – nies – teen – geel – giet

Oefening 2

Wanneer de leerling hier moeite mee heeft, kan deze oefening mondeling geanalyseerd worden.

Bijvoorbeeld:

d - ie - p --> diep

d - ee - p --> kan niet, want deep bestaat niet.

Oefening 3

In deze oefening gaat het om de tegenwoordige en de verleden tijd. Dit kan moeilijk zijn. Behandel deze oefening eventueel gezamenlijk.

Bladzijde 52

Op deze bladzijde wordt de ij aangeboden. In het hokje rechtsboven kan de ij geschreven worden. In het hokje linksboven kan bijvoorbeeld het ezelsbruggetje of hulpwoord uit de leesmethode geschreven worden of eventueel uit bijlage 2. Op de stippellijntjes kan het schrijven geoefend worden.

Auditieve oefening

Steek je duim omhoog wanneer je een woord met een ij hoort:
fijn – biet – hij – hek – heel – kijk – haai – bijt – teen – riem – rijm – wijs

Bladzijde 53

Oefening 1

Als voorbereiding kunnen wat rijmoefeningen gedaan worden, bijvoorbeeld: 'Wie weet woorden die rijmen op pijp?'

Besteed aandacht aan de betekenis van de woorden.

Bladzijde 54

Op bladzijde 54 en 55 worden de tweetekensklanken ie en ij door elkaar aangeboden.

Auditieve oefening

Maak van de ie-woorden ij-woorden als het kan en bedenk er dan een zin mee:
wie – tien – biet – lief – lieg

Maak van de ij-woorden ie-woorden als het kan en bedenk er dan een zin mee:
fijn – pijp – dij – jij – rijp

Bladzijde 55

Oefening 3

Deze oefening kan met de leerling besproken worden, zodat de verschillende mogelijkheden aan bod kunnen komen.

Na oefening 4 wordt het controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 56

Op deze bladzijde wordt de tweetekenklank oe voor het eerst aangeboden. De volgorde van de o en de e kan een probleem zijn: de leerling weet dan niet goed welke letter het eerst en welke letter het laatst komt. In het hok links bovenaan bladzijde 56 kun je een hulpwoord of ezelsbruggetje uit de leesmethode of uit bijlage 2 invullen. Het schrijven van de tweetekenklank oe kan bovenaan de bladzijde geoefend worden op de stippellijntjes.

Auditieve oefening

Bedenk één of meer rijmwoorden bij de volgende woorden:
boot – bok – boek – loop – tol – toen – poes – boos – koe

Oefening 2

In het mandje worden appels met oe getekend. Daarna mag de leerling zelf nieuwe woorden bedenken met de andere gegeven letters. Bespreek de zelf-bedachte woorden. Besteed aandacht aan de betekenis van de woorden.

Oefening 3

Om de leerling te helpen kan de leerkracht zeggen dat alle zinnen met het woord 'ik' beginnen.

Bladzijde 57

Oefening 3

De leerling mag zelf korte, lange of tweetekenklanken bedenken en invullen.

Bladzijde 58

Op bladzijde 58 en 59 worden de tweetekenklanken ie, oe en ij door elkaar aangeboden.

Auditieve oefening

Bedenk zelf woorden met ie, oe, ui, ij. Let goed op: gebruik telkens de laatste letter van het vorige woord! Begin bijvoorbeeld met het woord poes. Welke klank horen jullie aan het eind? Maak met die klank nu een nieuw woord met ie, oe of ij. en ui. Voorbeeld: soep. Daarna: pijn.

Help de leerling eventueel door de laatste klank van het vorige woord al te noemen. Ook kunnen, indien nodig, de tweetekenklanken ie, oe, ui en ij opgeschreven worden.

Bladzijde 59

Oefening 1

Bij het verhaaltje 'naar de boer' moet de leerling er zelf achter komen dat het om de klanken ie, oe en ij gaat.

Oefening 3

Laat de leerling eventueel de reeds gebruikte woorden doorstrepen.

Bladzijde 60

Op deze bladzijde wordt de tweetekenklank ui aangeboden. In het hokje rechtsboven schrijft de leerling de ui. Het hokje linksboven is bedoeld voor het ezelsbruggetje of hulpwoord en op de stippellijntjes kan de leerling het schrijven van de ui oefenen.

Ga na of de betekenis van de woorden bij de leerling bekend is.

Auditieve oefening

Steek je duim omhoog wanneer je een woord met een ui hoort.
Een leerling die het lastig vindt, kan het woord auditief analyseren.
muis – aal – uil – baan – doen – duim – duik – peen – haal – huil

Bladzijde 61

Oefening 2

Kijk deze oefening met de leerling na.

Oefening 3

De leerling maakt hier een ik-afleiding van het hele werkwoord.
Het is goed om dit van te voren te bespreken.

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 62

Op bladzijde 62 en 63 worden de oe, ui, ie en ij door elkaar aangeboden.

Oefening 2

Als de leerling moeite heeft met deze oefening, kan hij de woorden ook eerst onder de plaatjes schrijven.

Auditieve oefening

Deel het bord in vier vakken en schrijf achtereenvolgens in de vakken:
ie, ij, oe en ui.
Bied daarna de onderstaande woorden aan. De leerling verandert de middenklank eerst in een ie, dan een ij, dan een ui en tenslotte in een oe.
Wanneer het woord bestaat, wordt het in het desbetreffende vak geschreven.
boot – pan – dof – ton – bek – wol – raam – was

Bladzijde 63

Oefening 3

Wanneer de leerling moeite heeft met deze oefening, kan hij de woorden eerst onder het plaatje zetten.

Bladzijde 64

Op deze bladzijde wordt de eu aangeboden. In het hokje rechtsboven schrijft de leerling de eu. Het hok linksboven is bedoeld voor het ezelsbruggetje of hulpwoord en op de stippellijntjes kan de leerling het schrijven van de eu oefenen. Bespreek de betekenis van de eu-woorden.

Auditieve oefening

Steek je duim omhoog wanneer je een woord met een eu hoort. Een leerling die het lastig vindt, kan het woord auditief analyseren.

keus – mus – leuk – maak – buik – reus – beuk – mees – kus – deuk

Bladzijde 66

Op deze bladzijde worden de ui en eu door elkaar aangeboden. Het kan zijn dat een anderstalige leerling problemen ervaart met deze tweetekenklanken, omdat deze in hun taal niet voorkomen.

Auditieve oefening

Zeg het woord na en maak er daarna een zin mee:

heus – huis – beuk – buik – deuk – duik

Oefening 2

Leg de oefening uit door één zin met de leerling te bespreken.

Na oefening 3 wordt het controledictee afgenomen.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 67

Op bladzijde 67, 68 en 69 worden de tweetekenklanken door elkaar aangeboden.

Gezamenlijke oefening

Lees de onderstaande woorden op. Laat de leerlingen de woorden schrijven bij de juiste tekening. Het zijn ui-, eu-, ie-, oe- en ij-woorden. Bij elke tekening komen vier woorden te staan (het eerste woord in het vakje en de andere drie op de lijntjes). De gezamenlijke oefening kan op het bord besproken worden.

De woorden zijn:

poes – bijl – riem – ui – neus – hij – reus – tien – muis – soep – duim – jeuk – wieg – heup – boer – pijn – koek – buik – rijm – dief

Bladzijde 68

Oefening 1

Deze oefening kan ook eerst mondeling behandeld worden.

Na oefening 2 wordt het controledictee afgenomen.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 69

Op deze bladzijde worden de b en de d herhaald in combinatie met twee-tekenklanken, korte klanken en lange klanken. Voor een leerling die problemen ervaart met de b en de d kunnen de ezelsbruggetjes nog eens besproken worden. Wijs op het verschil tussen de b en de d.

Oefening 1

Bespreek deze oefening gezamenlijk.

Auditieve oefening

Welke twee woorden beginnen met dezelfde klank? Welke klank is het?

boom – boot – doos

boek – doel – doek

dak – das – bak

bos – dop – bot

dun – bus – dus

Herhaal de woorden hierboven. Welk woord begint met een andere klank?

Welke klank is het?

Oefening 3

Laat de leerling zo nodig in zichzelf of fluisterend analyseren en synthetiseren.

Gezamenlijke oefening

Schrijf een woord langzaam op het bord. Nadat je het woord het opgeschreven, dek je deze af. De leerlingen moeten het woord opschrijven. Daarna kunnen de leerlingen controleren of zij het woord goed geschreven hebben. Onder de voorste letter wordt een streep gezet, zodat deze goed aandacht krijgt.

De woorden zijn:

bal – dak – doos – big – dik – been – bok – duur – doel – boek – beuk – duim – bijl

Bladzijde 70

Op bladzijde 70 worden de b, de d en de p door elkaar behandeld in combinatie met tweeteekklanken, korte en lange klanken.

Auditieve oefening

Rijmen met de p, de b of de d.

Alleen woorden die bestaan, mag je noemen. De woorden zijn:
geen – roos – leeg – zak – rot – zit – luis – leuk – rijk

Oefening 1

Wijs nog eens op het verschil tussen p, b en d.

Na oefening 4 wordt een controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 71

Auditieve oefening

Welke woorden rijmen op:

in – om – aan – ham – geen – oom – en

Bladzijde 72

Op bladzijde 72 worden de letters h, k, g en j door elkaar behandeld in combinatie met tweetekensklanken, korte en lange klanken.

Auditieve oefening

Zeg de volgende drie woorden. Welk woord is anders? De woorden zijn:

haas – haas – <i>kaas</i>	haar – <i>jaar</i> – haar
gat – <i>kat</i> – gat	<i>ham</i> – kam – kam
<i>gas</i> – jas – jas	<i>hij</i> – jij – jij
heen – heen – <i>geen</i>	<i>jok</i> – hok – hok
gek – gek – <i>hek</i>	heus – <i>keus</i> – heus

Aan het eind van deze bladzijde wordt een controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 73

Op deze bladzijde wordt de ie in combinatie met de i behandeld.

Auditieve oefening

Van welk i-woord kun je een ie-woord maken? Welk woord wordt het dan?

De woorden zijn:

lig – wip – wil – dit – dik – lip – pit

Bladzijde 74

Op bladzijde 74 worden de i, de ie, de e en de ee door elkaar behandeld.

Laat de leerling voordat hij oefening 1 maakt eerst zelf woorden met een ee en een e bedenken. Wijs hem nog eens op het verschil tussen een lange klank en korte klank.

Oefening 2

Leg de leerling, indien nodig, nog eens het verschil uit tussen de ee (kun je lang aanhouden: geeeel) en de i (als je de i lang aanhoudt, wordt het een ee, luister maar: gil – giiiil – geel).

Auditieve oefening

Welke klank hoor je in het midden? Maak een zin met het woord.

De woorden zijn:

leeg – lieg – leg – lig – deel – ril – tel – wiel – liep – lip

Bladzijde 75

Op deze bladzijde worden de ui, uu en u, de o, oo en oe én de uu, eu en e door elkaar behandeld.

Oefening 1

In elke zin moet een uu-woord, een u-woord en een ui-woord ingevuld worden. Bespreek nog eens het verschil tussen de uu en de u.

Auditieve oefening

Welke klank hoor je in het midden? Verander de middelste klank, als het kan, in een o, een oo of een oe en maak er een zin mee.

De woorden zijn:

kook – bof – toen – poos – kop – soep – rook – hok – boek

Oefening 3

Bespreek deze oefening na. Er zijn soms meer mogelijkheden.

Oefening 4

Ook hier zijn meerdere mogelijkheden, bijvoorbeeld bij l...k kan lek en leuk ingevuld worden. Een leerling die dit merkt, kan zo'n woord rood kleuren, of het andere woord erachter schrijven.

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 76

Op deze bladzijde komen ui, eu, e, uu, u en ij door elkaar aan de orde.

Oefening 1

Het is de bedoeling dat de leerling woorden maakt met de medeklinkers uit de wagons en één van de letters uit de stoomwolk. Daarbij vraagt hij zich af of het een woord is dat hij kent. Daarna mag hij het woord opschrijven.

Auditieve oefening

Welk woord hoort niet in het rijtje? Waarom niet?

huis – muis – *lus*

duur – neus – reus

bel – wel – *deuk*

muur – huur – *gum*

tuin – duur – tuur

keus – heus – *rek*

iets moeilijker:

kuit – *rug* – ruit

buk – beuk – jeuk

peuk – *lek* – leuk

huis – buis – *heus*

bus – *buis* – lus

lek – *leuk* – bek

Onderdeel 3 'Tweetekenklanken' wordt hier afgesloten met een einddictee.
Dit dictee is opgenomen in paragraaf 4.2.

Gezamenlijke oefening

Als afsluiting van dit werkboek kan een quiz gehouden worden.

Kopieer het quizblad op de volgende pagina of laat de leerlingen de antwoorden van de quiz op een leeg blaadje schrijven.

De bedoeling van deze quiz is dat de leerlingen de antwoorden van de vragen opschrijven.

Voor elk goed antwoord krijgen de leerlingen een punt.

Als de antwoorden correct geschreven zijn, krijgen de leerlingen nog een extra punt. Het zijn ie-, oe-, ij-, ui- of eu-woorden.

In het b-vak schrijven de leerlingen daarna nog een bestaand rijmwoord op. Elk goed rijmwoord levert een extra punt op. Bespreek gezamenlijk na.

De quizvragen zijn:

1. welk dier zegt: piep, piep?	muis
2. ik heb een bal gekregen en nu is die bal dus van ...	mij
3. er staan verhalen in	boek
4. als ik een kriebeltrui aan heb, heb ik ...	jeuk
5. je kunt ermee plakken	lijm
6. het regent heel hard, het ...	giet
7. dit dier graast in de wei en geeft melk	koe
8. ik heb verdriet, er komen tranen in mijn ogen als ik ...	huil
9. dat vind ik heel erg prettig, dat vind ik ...	fijn
10. het is een getal dat komt na negen	tien

een quiz

		punten		punten		punten														
1	a		+		b															
2	a		+		b															
3	a		+		b															
4	a		+		b															
5	a		+		b															
6	a		+		b															
7	a		+		b															
8	a		+		b															
9	a		+		b															
10	a		+		b															
<table border="1"> <tr> <td>totaal:</td> <td>+</td> <td> </td> <td>+</td> <td> </td> <td>+</td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td>←</td> <td> </td> <td>+</td> <td> </td> <td>←</td> <td> </td> </tr> </table>							totaal:	+		+		+			←		+		←	
totaal:	+		+		+															
	←		+		←															

4 DICTEES

4.1 Controledictees

Dictees bij 1 Medeklinkers

Controledictee na bladzijde 9

1. Hoe heet jij?	Schrijf op: heet
2. Een week heeft zeven dagen.	week
3. De haas is in het bos.	haas
4. De hond geeft een poot.	poot
5. De meester is heel boos.	boos
6. Ik tuur door het raam.	tuur
7. Is dat echt waar?	waar
8. De fee is weg.	fee
9. Dat maak ik voor jou.	maak
10. De poes zit op de muur.	muur

Controledictee na bladzijde 11

1. We gaan naar huis.	Schrijf op: gaan
2. De bakker maakt deeg.	deeg
3. Op school krijgen we taal.	taal
4. De vogel zit hoog in de boom.	hoog
5. Ik vind dat veel te duur.	duur
6. Ik lees de krant.	lees
7. Een jaar heeft twaalf maanden.	jaar
8. Ik speel vaak met mijn neef.	neef
9. Hoe laat is het?	laat
10. Ik word doof van het lawaai.	doof

Controledictee na bladzijde 17

	Schrijf op:
1. Er valt een kastanje uit de boom.	boom
2. In de doos zit speelgoed.	doos
3. Mijn been doet pijn.	been
4. Ik heb een pijl en boog.	boog
5. Daar loopt een muis.	daar
6. De jas is duur.	duur
7. Bas stopt de boon in de grond.	boon
8. Ik doe het deeg in de kom.	deeg
9. Ben je doof?	doof
10. Moeder is boos op jou.	boos

Controledictee na bladzijde 20

	Schrijf op:
1. De aap zit op de muur.	muur
2. Wat is je naam?	naam
3. Ik stoot mijn teen.	teen
4. Ik maak een taart.	maak
5. De aap loopt naar oom.	naar
6. De plant staat voor het raam.	raam
7. De maan schijnt door de bomen.	maan
8. Die noot is voor mij.	noot
9. Waar ga jij heen?	heen
10. Ik neem mijn tas mee.	neem

Controledictee na bladzijde 24

	Schrijf op:
1. Daar gaat de trein.	daar
2. Deze baan is vrij.	baan
3. De peen is voor het paard.	peen
4. Geef mij maar een reep chocola.	reep
5. De boot vaart weg.	boot
6. Ik koop een paar schoenen.	paar
7. Doe de schoenen maar in de doos.	maar
8. Kemal is de baas.	baas
9. Moeder rolt het deeg uit.	deeg
10. Ik stoot mijn been.	been

Controledictee na bladzijde 27

	Schrijf op:
1. De haan kraait.	haan
2. Ik keek uit het raam.	keek
3. Het glas is leeg.	leeg
4. Anne neemt kaas op haar brood.	kaas
5. Het jaar is bijna voorbij.	jaar
6. Hoe gaat het ermee?	gaat
7. De boswachter ziet een haas.	haas
8. Hij heeft een lapje voor zijn oog.	oog
9. Deze taak is bijna klaar.	taak
10. Ik haal een glas limonade.	haal

Dictees bij 2 Korte en lange klanken

Controledictee na bladzijde 33

	Schrijf op:
1. Waarom kijk je zo boos?	boos
2. Dat meisje heeft een leuke rok aan.	rok
3. De kok kookt spinazie.	kok
4. De poot van de stoel is kapot.	poot
5. Het ruikt lekker in het bos.	bos
6. Op zondag kook ik een ei.	kook
7. Die som is moeilijk.	som
8. Ik rook een sigaret.	rook
9. De toren is heel hoog.	hoog
10. De dop zit op de fles.	dop

Controledictee na bladzijde 35

	Schrijf op:
1. Ik schrijf met een pen.	pen
2. Ik weeg het meel.	weeg
3. Lees jij weleens een boek?	lees
4. Hij eet met mes en vork.	mes
5. Dat neem ik mee naar huis.	neem
6. Een wortel is een peen.	peen
7. Daar gaat de bel.	bel
8. Au! Je trapt op mijn teen.	teen
9. Zij loopt weg.	weg
10. De les is afgelopen.	les

Controledictee na bladzijde 38

	Schrijf op:
1. Ik doe mijn boek in de tas.	tas
2. 's Nachts schijnt de maan.	maan
3. Hang je jas maar aan de haak.	haak
4. De hak van mijn schoen is kapot.	hak
5. Daar loopt een man.	man
6. Doe niet zo raar.	raar
7. Laat dat liggen!	laat
8. De andijvie zit in de pan.	pan
9. Ik loop over een lat.	lat
10. Dat gaat heel goed.	gaat

Controledictee na bladzijde 42

	Schrijf op:
1. Mis poes!	mis
2. Hij heeft een pukkel op z'n kin.	kin
3. Koop dat boek maar voor mij.	koop
4. Er zit een pit in de kers.	pit
5. Zet een pet op je hoofd!	pet
6. Ik ril van de kou.	ril
7. Volgend jaar kom ik logeren.	jaar
8. Het plafond is wit.	wit
9. Ik bijt op mijn lip.	lip
10. Wie weet waar Utrecht ligt?	weet

Controledictee na bladzijde 44

	Schrijf op:
1. Wie betaalt de huur van dit huis?	huur
2. De mus zit in de boom.	mus
3. Mijn rug doet zeer.	rug
4. Het is 4 uur.	uur
5. Die jas is duur.	duur
6. We bouwen een hut in het bos.	hut
7. Ik pak het gum van de tafel.	gum
8. Er hangt een tekening aan de muur.	muur
9. Onze juf heet Loes.	juf
10. Ik heb nul fout.	nul

Dictees bij 3 Tweetekenklanken

Controledictee na bladzijde 55

	Schrijf op:
1. Ik ben hier	hier
2. Hoe heet jij?	jij
3. De muur is wit	wit
4. Wie is daar?	wie
5. Heb je pijn aan je knie?	pijn
6. Ik lijk op mijn zusje.	lijk
7. Riep je mij?	riep
8. Ik leen een boek van de juf.	leen
9. De lijm is op.	lijm
10. Ik vind dat niet zo leuk	niet

Controledictee na bladzijde 61

	Schrijf op:
1. Doen jullie ook mee?	doen
2. Kom eens uit je bed.	uit
3. Hij gaat met de bus naar school.	bus
4. De boer werkt op het land.	boer
5. Ruim die rommel eens op.	ruim
6. Liet jij dat kopje vallen?	liet
7. Ik hoef vandaag niet naar school.	hoef
8. Hij is bang voor een muis.	muis
8. Ik duik in het zwembad.	duik
10. Ik lees een leuk boek.	boek

Controledictee na bladzijde 66

	Schrijf op:
1. In de asbak ligt een peuk.	peuk
2. Hij schoot de bal door de ruit.	ruit
3. Het water is diep.	diep
4. Ik snuit mijn neus.	neus
5. Heb jij jeuk op je rug?	jeuk
6. Ik graaf een diepe kuil.	kuil
7. Wij hebben een grote tuin.	tuin
8. Ik heb geen andere keus.	keus
9. Ik wacht op de hoek van de straat.	hoek
10. Hij sloeg met een hamer op zijn duim.	duim

Controledictee na bladzijde 68

	Schrijf op:
1. De meloen is allang rijp.	rijp
2. Er zit een uil in de boom.	uil
3. Ik neem een koek uit de doos.	koek
4. De baby ligt in de wieg.	wieg
5. Waarom huil jij?	huil
6. Mijn broer staat in het doel.	doel
7. Heb jij ook zo'n jeuk?	jeuk
8. Mijn vader rookt een pijp.	pijp
9. Er zit een mier in de suikerpot.	mier
10. Ik vind voetbal heel leuk.	leuk

Controledictee na bladzijde 70

Schrijf op:

1. Wil je een boodschap voor me doen?	doen
2. De man hakt hout met een bijl.	bijl
3. Daar gaat de trein.	daar
4. De vuilniswagen neemt het puin mee.	puin
5. De hond licht zijn poot op.	poot
6. We hebben een beuk in onze tuin.	beuk
7. Wil je dit pakje wegbrengen?	dit
8. De bus gaat om 2 uur.	bus
9. Je hebt een mooi uitzicht op de top van die berg.	top
10. Ik heb een blauwe plek op mijn been.	been

Controledictee na bladzijde 72

Schrijf de hele zin op:

1. Hij is tien jaar.
2. Geef de pen maar hier.
3. De juf is heel moe.
4. Mijn neef gaat naar de hal.
5. Ik kom wel naar de hoek.

Controledictee na bladzijde 75

Schrijf de hele zin op:

1. Het boek is weg.
2. Hier is je pil.
3. Weet jij waar mijn riem is?
4. De bok moet aan de lijn.
5. Er is een muur om de tuin.

4.2 Einddictees

Einddictee bij 1 Medeklinkers

(na bladzijde 29)

Schrijf op:

1. Ik heb last van mijn maag.	maag
2. Wie weet het antwoord?	weet
3. Laat maar, ik doe het wel.	laat
4. De huur van dit huis is hoog.	huur
5. Dat duurt een hele poos.	poos
6. Hij heeft geen haar, hij is kaal.	kaal
7. Volgend jaar word ik acht.	jaar
8. Ik weeg het meel.	weeg
9. De doos is dicht.	doos
10. Ik vaar met de boot.	boot
11. De fee tovert een bal.	fee
12. Die jas is heel duur.	duur
13. Buiten schijnt de maan.	maan
14. Papegaaaitje leef je nog?	leef
15. Ik stop een boon in de grond.	boon
16. Hoop jij ook dat de zon gaat schijnen?	hoop
17. Daar loopt een konijn.	daar
18. Ik houd niet van kool.	kool
19. Waarom kijk jij zo boos?	boos
20. Ik ben moe, ik gaap.	gaap

Einddictee bij 2 Korte en lange klanken

(na bladzijde 47)

	Schrijf op:
1. Er vaart een boot op het meer.	boot
2. Ik pel mijn sinaasappel.	pel
3. De haas loopt in de wei.	haas
4. Mijn keel doet pijn.	keel
5. Het mes is bot.	mes
6. Ik neem een hap van de taart.	hap
7. Geef me een kus.	kus
8. Dat was een harde gil.	gil
9. Hoe duur is die broek?	duur
10. Die broek is heel erg duur.	heel
11. Ik sta hoog en jij staat laag.	laag
12. Ik heb een vuiltje in mijn oog.	oog
13. De dokter geeft mij een pil.	pil
14. Een mug heeft mij gestoken.	mug
15. Ik rek me uit.	rek
16. Mijn oma breit een trui van rode wol.	wol
17. De zon is geel.	geel
18. Ik koop een reep chocola.	reep
19. Er zit een gat in de muur.	gat
20. Waarom tuur jij door het raam?	tuur

Einddictee bij 3 Tweetekenklanken

(na bladzijde 76)

1. Roep jij je broertje even?	roep
2. Is het heus waar?	heus
3. Ik ruil knikkers met mijn vriend.	ruil
4. Wij gaan een dagje uit.	wij
5. Mijn tante brak haar heup.	heup
6. De ruit van de schuur is kapot.	ruit
7. Er loopt een mier op de jampot.	mier
8. Raisa heeft jeuk op haar rug.	jeuk
9. Ik lust wel een kop soep.	soep
10. Langs de rivier ligt een dijk.	dijk
11. Die peer is nog niet rijp.	rijp
12. Ik lig lui op de bank.	lui
13. De baby ligt in de wieg.	wieg
14. Hoe heet jij?	hoe
15. Ik fiets de hoek om.	hoek
16. Kijk eens naar mijn tekening.	kijk
17. De muis rent hard naar zijn hol.	muis
18. Dat meer is heel diep.	diep
19. Leun niet tegen die deur!	leun
20. Het regent dat het giet.	giet

Schrijf op:

5 Woordenlijsten

Woordenlijst 1 Medeklinkers

aan	geel	laat	paal
aap	geen	leef	paar
baan	haak	leeg	peen
baas	haal	leen	poot
been	haan	lees	raak
boog	haar	loop	raam
boom	haas	maag	raar
boon	heel	maak	reep
boos	heen	maan	rook
boot	heet	maar	roos
daar	hoog	maat	taak
deeg	hoop	mee	taal
deel	huur	meet	teen
doof	jaar	muur	tuur
doos	kaal	naam	uur
duur	kaas	naar	waar
een	keek	nee	weeg
eet	keel	neef	weet
fee	kook	neem	woon
gaan	kool	noot	
gaap	koop	oog	
gaat	laag	ook	
geef	laan	oom	

Woordenlijst 2 Korte en lange klanken

Korte klanken

af	gas	kat	mes	pot	was
al	gat	ken	met	put	wat
bak	gek	kil	min	rat	weg
bal	gil	kin	mis	rek	wel
big	gum	kip	mol	rem	wil
bil	hak	kok	mug	ren	win
bof	hal	kom	mus	ril	wip
bok	ham	kon	nat	rok	wit
bom	hap	kop	nek	rol	wol
bos	heg	kus	net	rot	
bot	hek	lam	nog	rug	
buk	hem	lap	nul	sap	
bus	hok	lat	of	sip	
dag	hol	leg	om	sok	
dak	hut	lek	op	som	
den	ik	les	pak	sop	
dik	in	lig	pan	tak	
dit	is	lik	pap	tas	
dol	jas	lip	pas	tel	
dom	jok	los	pen	tik	
dop	juf	lus	pet	tol	
dun	kam	mag	pil	ton	
en	kan	man	pit	top	
er	kar	mat	pop	tot	

Lange klanken

aan	een	heet	leef	nee	rook
aap	eet	het	leeg	neef	roos
baan	fee	hoog	leen	neem	taak
baas	gaan	hoop	lees	noot	taal
been	gaap	huur	loop	oog	teen
boog	gaat	jaar	maag	ook	tuu
boom	geef	kaal	maak	oom	uur
boon	geel	kaas	maan	paal	waar
boos	geen	keek	maar	paar	weeg
boot	haak	keel	maat	peen	weet
daar	haal	kook	mee	poos	woon
deeg	haan	kool	meel	poot	
deel	haar	koop	meet	raak	
doof	haas	laag	muur	raam	
doos	heel	laan	naam	raar	
duur	heen	laat	naar	reep	

Woordenlijst 3 Tweetekenklanken

beuk	doet	koe	niet	tien
bier	duif	koek	noem	toe
biet	duik	kuil	peuk	toen
bij	duim	kuit	piep	tuin
bijl	fijn	leuk	pijl	uil
bijt	giet	leun	pijn	uit
boef	heup	lief	pijp	wie
boek	heus	lieg	puin	wieg
boer	hiel	liep	reus	wiel
buig	hier	liet	riem	wij
buik	hij	lijf	riep	wijk
buis	hijg	lijk	riet	wijn
buit	hoe	lijm	rij	wijs
deuk	hoef	lijn	rijk	
die	hoek	lui	rijm	
dief	huil	luis	rijp	
diep	huis	mier	roep	
dier	ijs	mij	roer	
dij	jeuk	mijn	roet	
dijk	jij	moe	ruik	
doe	keus	moet	ruil	
doek	kier	muis	ruim	
doel	kies	neus	ruit	
doen	kijk	nies	soep	

Kenmerken van letters en klanken

Om de leerling goed te kunnen oriënteren, is het van belang om te weten wat de kenmerken van de aan te leren letters en klanken zijn en waarom deze moeilijk voor de leerling kunnen zijn.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste kenmerken van een aantal letters en klanken, onder andere overgenomen uit het Spellingpakket van de Stichting Onderwijsbegeleidingscentrum Eindhoven e.o.

Medeklinkers

b – d:

De omkering van een letterteken kan leiden tot een ander letterteken. Hiervan is sprake bij de omkering van b en d. De leerling weet niet precies of de stok links of rechts moet en of het bolletje naar voren of naar achter moet wijzen.

b – p:

Omkeringen in de verticale richting komen minder vaak voor. De belangrijkste omkering in deze groep is de b – p-verwisseling.

De leerling weet niet of de stok naar boven of naar beneden moet wijzen.

Soms worden de b en p verwisseld vanwege de klankovereenkomst: beide zijn ‘plof-fers’; de b is stemhebbend, de p is stemloos.

m – n:

De letters m en n vertonen, zowel wat hun klank als wat hun vorm betreft, overeenkomst. Beide medeklinkers zijn stemhebbend.

h – k:

De letters h en k kunnen worden verwisseld omdat ze qua vorm op elkaar lijken. Er is sprake van een onvoldoende gedetailleerde visuele waarneming. Daarnaast speelt het schrijfmotorische aspect een rol. Wanneer een leerling slordig schrijft, kunnen h en k te veel op elkaar gaan lijken. Soms weet een leerling bij het teruglezen zelf niet meer welke letter hij opgeschreven heeft.

j – g:

De klanken j en g worden in auditief opzicht regelmatig verward. Beide klanken behoren tot de lage tonen. De plaats van de articulatie van beide klanken is niet zo duidelijk zichtbaar: zij worden meer achter in de keel gearticuleerd.

Korte en lange klanken

Het verwisselen van korte en lange klanken is een vrij veelvoorkomende fout. De oorzaak ligt vaak in het auditieve vlak: de leerling hoort onvoldoende het verschil tussen lange en korte klinkers.

Een letter vertegenwoordigt een klank, maar heeft daarnaast een naam in het alfabet. Als een leerling te horen heeft gekregen dat bos met een /oo/ wordt geschreven, dan kunnen er gemakkelijk misverstanden ontstaan (boos in plaats van bos).

Tweeteekenklanken

Zoals de naam al zegt worden de tweeteekenklanken weergegeven door twee lettertekens. Het onthouden van de juiste volgorde van deze lettertekens kan een probleem zijn. De leerling weet niet goed welke letter het eerst en welke letter het laatst komt. Hij moet zodoende raden, met als gevolg dat er regelmatig foute tweeteekenklanken geproduceerd worden.

Bij een aantal tweeteekenklanken doen zich hiernaast nog bijzondere problemen voor:

ie

Wordt de ie omgekeerd, dan ontstaat de ei en andersom.

Op niveau 1 is dit nog niet zo'n probleem, omdat we hier geen ei-woorden behandelen. Wel speelt het probleem vanaf niveau 4.

Parallelwoorden vormen dan een extra moeilijkheid: zei en zie komen beide voor.

ui

Het onthouden van de juiste volgorde van de letters binnen de ui wordt bemoeilijkt door de aanwezigheid van de eu: in de ui staat de u voorop, in de eu komt de u het laatst.

eu – uu

Zie de opmerking bij de ui. De leerling kan ook problemen met de klank eu hebben. De eu ligt in het gehoor dicht bij de klanken uu, e, ee, ui.

Een leerling die de neiging heeft om woorden slordig uit te spreken en ze te weinig te beluisteren of een leerling die woorden te vluchtig auditief analyseert, zal de neiging hebben om bovengenoemde klanken te verwarren.

NB. Wanneer een leerling gehooruitval in de hoge tonen heeft, zal het deze klanken zeker verwisselen.

Lijst met ezelsbruggetjes

Algemeen

Een leerling kan met een ezelsbruggetje geholpen zijn. Echter, niet alle ezelsbruggetjes zijn even geschikt en te veel ezelsbruggetjes brengen de leerling in verwarring of doen een te groot beroep op zijn geheugen.

Belangrijke voorwaarden voor het gebruik van ezelsbruggetjes zijn meestal dat de leerling de begrippen links en rechts, boven en onder, vooraan en achteraan kent.

Wij zijn van mening dat het spellingonderwijs goed dient aan te sluiten op de in de school gebruikte leesmethode. Daarom geven we er in het algemeen de voorkeur aan dat bij de methode *Spelling in de lift* de ezelsbruggetjes of sleutel- of hulpwoorden uit de leesmethode gebruikt worden.

Een leerling kan desondanks behoefte hebben aan andere ezelsbruggetjes of sleutel- of hulpwoorden, bijvoorbeeld als het onthouden met een bepaald steuntje maar niet wil lukken, of wanneer een leerling een beperking op visueel of auditief gebied heeft. Een keuze uit de onderstaande lijst kan dan raadzaam zijn. Voordat er een beroep gedaan wordt op zo'n ezelsbruggetje, is het van belang te achterhalen hoe het komt dat een leerling fouten blijft maken. Een bekende oorzaak van de verwisseling van lange en korte klanken is bijvoorbeeld dat de leerling de klanknaam en de letternaam verwart: de a wordt als (alfabet) -aa benoemd, de b als -bee- enzovoort. Dit leidt tot schrijffouten als gan in plaats van gaan.

Ook kan er sprake zijn van slechthorendheid. Bij hardnekkige fouten kan een audiologisch onderzoek raadzaam zijn.

Naast het gebruik van ezelsbruggetjes verdient het altijd aanbeveling om een leerling goed op de belangrijke kenmerken van de letter te oriënteren.

In bijlage 1 is een overzicht gemaakt van de kenmerken van een aantal letters. Wij hebben een lijst gemaakt van ezelsbruggetjes bij de naar onze mening moeilijkste letters en klanken. Daarbij hebben we rekening gehouden met de moeilijkheidsgraad van de in onze methode gebruikte woorden. De 'buikletter' konden wij bijvoorbeeld maar gedeeltelijk gebruiken, omdat de tweetekenklank ui bij aanbieding van de medeklinker b nog niet beheerst wordt. Een aantal ezelsbruggetjes is afkomstig uit de methode 'Letterstad' van H. Kooreman.

Kortom: indien nodig één ezelsbruggetje per letter of klank, bij voorkeur uit de leesmethode en anders uit de hierna volgende lijst.

Uitzondering: indien de leerling een adequaat eigen hulpmiddel bij een moeilijke letter of klank bedacht heeft, laat hem dit dan gebruiken!

Medeklinkers

b

- Het volgende plaatje kan aangeboden worden:

Hierbij kan verteld worden dat dit de buikletter is: het meisje loopt van links naar rechts en houdt haar buik vooruit.

Je mag het woord buik niet opschrijven omdat de tweeteekenklank ui nog niet behandeld is.

- Voor een leerling die al geruime tijd schrijfonderwijs heeft, kan de schrijfleter een steun zijn.

d

- De d kan 'de andere letter' – vergeleken met de b – genoemd worden, op grond van de volgende 'redenering':

'Hoor ik in het woord de b van buik? Zo nee, dan komt het bolletje aan de andere kant.

Bij deze letter geven wij geen plaatje.

p

- Bij de p wijzen wij met de vinger naar beneden, want de stok van de p wijst ook naar beneden.

Ook hier geven wij geen plaatje, om verwarring met b en d te voorkomen.

m

- Bij de m kan het volgende plaatje aangeboden worden:

We noemen de m de mondletter. Het boogje van je mond is net een m.

Als je mmmond zegt, hoor je de m.

- Als je de m uitspreekt, houd je je lippen op elkaar.

n

- De n noemen we de neusletter. Als je neus zegt, hoor je de n. Als je de letter n uitknipt, dan kun je hem op je neus zetten; doe maar net alsof.

- Als je de n uitspreekt dan trek je je neus een beetje op.

h

- Bij de letter h kunnen we het volgende plaatje aanbieden: we noemen de h de hijgstoelletter.

De h lijkt op een stoeltje. Als je hard gelopen hebt, dan ga je uithijgen op het stoeltje.

- Bij de letter k kan de volgende tekening aangeboden worden.
De k is de klapstoelletter. Het lijkt of je de letter k in en uit kunt klappen.

j

- De j koppelen we in *Spelling in de lift* bij voorkeur aan een – auditief – sleutelwoord, namelijk de j van jaar.

g

- De g koppelen we aan een – auditief – sleutelwoord, namelijk de g van gaap.

Korte klanken (a, e, i, o, u) en lange klanken (aa, ee, oo, uu)

Voor deze klanken bieden wij alleen de woorden aan die in het werkboek vermeld staan, bijvoorbeeld op bladzijde 32 de oo van rook en de o van rok.

Tenzij de leesmethode bij deze klanken andere woorden aanbiedt, kunt je van deze woorden gebruik maken. Andere hulpmiddelen om het onderscheid tussen korte en lange klanken aan de leerling duidelijk te maken zijn:

- Het gebruikmaken van symbolen. Bij de oefeningen in de werkboeken is gebruikge-
maakt van het symbool voor korte klanken en van het symbool voor lange klanken.

Het verdient aanbeveling om deze symbolen een vast kleurtje te geven, bijvoorbeeld de korte klank blauw en de lange klank rood.

- Motorisch kan het onderscheid tussen korte en lange klanken ondersteund worden door hand/armgebaren of door het zetten van een streep onder het uitspreken van de klank.

Bij korte klanken maakt de leerling een horizontale korte beweging met één hand.
Bij lange klanken wordt het 'lange karakter' ondersteund door een horizontale lange beweging met beide handen van links naar rechts.

Tweetekenklanken

oe

- Bij de klank oe kunnen we het volgende plaatje aanbieden:

Hierbij hoort het volgende rijmpje:
'De letter oe heeft één oog open en één oog toe.'

ie

- Van de ie kun je een tien maken:

ui

- Eerst vullen we het glas en dan pakken we het rietje.

eu

- Bij de eu kunnen we het volgende plaatje aanbieden:

Een auto met een deuk.

Daar komt de politie al: je hoort 'è – u – è – u – è – u!'

ij

- Bij de letter ij kunnen we het volgende plaatje aanbieden:

De ij van ijs.

Interferentiefouten van anderstalige leerlingen

In het boekje: 'Leren van fouten' (geschreven door drs. J.A. Coenen e.a., en uitgegeven door het KPC te Den Bosch) wordt een analyse gegeven van de meest voorkomende Nederlandse taalfouten – betrekking hebbend op spelling – die gemaakt worden door Marokkaanse, Turkse, Spaanse en Portugese leerlingen. Hieronder zal een samenvatting gegeven worden van interferentiefouten die door deze leerlingen gemaakt worden.

Interferentiefouten zijn fouten die veroorzaakt worden doordat anderstaligen een bepaald verschijnsel of een bepaalde klank in het Nederlands nog niet beheersen en dan terugvallen op structuren of klanken zoals die voorkomen in de moedertaal.

Op spellingniveau 1 (mkm) kunnen de volgende interferentiefouten verwacht worden:

MAROKKAANS – NEDERLANDS

Klanksysteem:

- het onderscheid p – b bestaat niet
- het onderscheid v – f bestaat niet
- de Marokkaanse w wordt 'gerond' uitgesproken (bijvoorbeeld zoals de Engelse of Surinaamse w)
- het Marokkaans kent alleen de aa-, ie- en oe-klank en de e-, ay- en aw-klank.

Uitspraak: De Nederlandse klinkers zullen voor een Marokkaans sprekende leerling meer problemen opleveren dan de medeklinkers. Hoe worden de Nederlandse klanken nu uitgesproken? Voor wat niveau 1 betreft geven we de volgende voorbeelden.

Medeklinkers

- verwisseling van b met p en omgekeerd;
- verwisseling van v met f en omgekeerd; dit onderscheid wordt niet gemaakt in het Marokkaans;
- s wordt uitgesproken als sj;
- g → k Deze verwisselingen worden waarschijnlijk veroorzaakt doordat k → g beide keelklanken zijn.

Lange en korte klanken

Deze klanken kunnen op twee of drie verschillende manieren door de Marokkaanse leerling uitgesproken worden.

Voorbeelden:

Het woord bak wordt uitgesproken als bek, bok, baak.

Het woord boot wordt uitgesproken als bot, boet.

Tweetekenklanken

Alleen de oe lijkt weinig problemen op te leveren.

De ie, ui, eu en ij leveren twee tot vier verschillende uitspraakmogelijkheden op, bijvoorbeeld bij ui: eu, oe, u of au.

TURKS – NEDERLANDS

Klanksysteem:

- in het Turks komen de volgende klanken niet voor:
ee, i, u, eu, aa (maar wel een klank die ligt tussen aa en a) en oo (maar wel een klank die ligt tussen oo en o);
- in het Turks komen wél voor:
ie en ei
e
uu
ö : deze lijkt op ee – eu, maar is meer open, zoals de Duitse ö
w : deze wordt gespeld als v
f

NB. De Nederlandse spelling van de klanken eu, oe en ui door middel van twee symbolen kan aanleiding geven tot het opvatten van deze klanken als twee klanken. Voor een Turks kind is eu uit te spreken als e – oe of e – w. Deze uitspraak van eu kan snel lijken op ui.

Uitspraak: Hoe worden de Nederlandse klanken door Turkse leerling uitgesproken? We geven hieronder de volgende voorbeelden.

Medeklinkers

v wordt w en omgekeerd.

Lange en korte klanken

aa wordt a en omgekeerd

ee wordt ei of ie en omgekeerd

oo wordt o

i wordt e of ie en omgekeerd

u wordt uu

Tweetekenklanken

eu wordt – via ew – ui

ui wordt ew

SPAANS/PORTUGEES – NEDERLANDS

Klanksysteem:

Wat betreft de medeklinkers:

- het Spaans (Chileens) en Portugees kennen geen h en w;
- het Spaans (Chileens) kent geen onderscheid tussen b en v;
- het Spaans (Chileens) kent alleen een 'tong'-r. In sommige dialecten van het Portugees komt een 'brouw'-r voor;
- als een woord eindigt op een medeklinker, dan valt deze in sommige streken van Spanje, en met name in Chili, vaak weg. In het Spaans wordt 'roos' dan uitgesproken als roo.

Wat betreft de klinkers:

Het Spaans en Portugees kennen alleen de klinkers aa, ee, oo, ie en oe. De klinkers zijn echter korter dan de Nederlandse klinkers.

Soms worden oo, aa en ee heel 'kort' uitgesproken en ze neigen dan naar o, a en e.

Uitspraak: Hoe worden de Nederlandse klanken door Spaans/Portugese leerling uitgesproken?

Medeklinkers

- de h wordt of niet uitgesproken of als een g uitgesproken.
Voorbeeld: hoek →oek
- de w wordt als b of p uitgesproken of als oe.
Voorbeeld: wij →bij
- de b en de v worden verwisseld; de b kan ook een w worden.
Voorbeeld: biet →wiet

Lange en korte klanken

uu wordt uitgesproken als oe

a wordt uitgesproken als aa en omgekeerd

o wordt uitgesproken als oo en omgekeerd

e wordt uitgesproken als i

i wordt uitgesproken als ie

u wordt uitgesproken als oe

Tweetekenklanken

eu en ui komen niet voor;

de eu wordt uitgesproken als eew;

ook bij ij zijn er uitspraakproblemen.

Spelling in de lift werd ontwikkeld met medewerking van het Centrum Educatieve Dienstverlening/ Pedologisch Instituut te Rotterdam: Marijke Crezee, Marijke Erades, Mary Gerritse, Maartje Greevenbosch, Betty Jansen, Carolien Pol, Janine Terwindt.

ISBN 978 90 06 95485 2
Versie 1.1
© Uitgeverij Zwijsen B.V.
Postbus 805
5000 AV Tilburg
info@zwijsen.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen. De uitgever behoudt zich daarnaast uitdrukkelijk haar rechten voor in het kader van tekst- en datamining, AI-training en soortgelijke technologieën.

Redactie:
Puck Senders
Projectteam ThiemeMeulenhoff

Vormgeving en opmaak:
Podivium, Haarlem

Illustraties:
Marijn v/d Wateren, Podivium

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men daarvoor de wettelijke vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers, knipselkranten en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl). De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

HANDLEIDING

Niveau 1

mkm-woorden:
medeklinkers
korte en lange klanken
tweetekenklanken

9 789006 954852